Расп

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 52 (10344) | 1977 чылдың март 3, четверг | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

«САЛЮТ-5»: УЖУДУУШКУН УЛАМЧЫЛАВЫШААН

УЖУДУУШКУН БАШКАРАР ТӨП. (СЭТА). 1976 чылдың июнь 22-де Чер чоогунда орбитаже ужудуп үндүрген «Салют—5» эртем станциязы аңаа космонавтылар Виктор Горбатконуң болгаш Юрий Глазковтуң ажылының доозулганының соонда автоматтыг байдалга бодунуң ужудуушкунун уламчылавышаан.

Март 1-де Москваны-биле 15 шакта «Салют—5» станция Черни 4050 катап долганган. Амгы үеде станцияның орбитазының хемчээлдери мындыг:

— Чер кырындан эң-не ыраа—272 километр;

— Чер кырындан эң чоок ыраа—249 километр;

— орбитаның ийленчээ — 51,6 градус;

— долганыр үези— 89,5 минута.

Телеметриктиг информацияның сан-медээзин ёзугаар алырга, станцияның бүгү системалары чогумчалыы-биле ажылдап чоруур, ооң иштинде доктааткан температура болгаш базымышкын хевээр арткан.

Ужудуушкун үезинде эртем болгаш техниктиг шинчилелдерни үргүлчүлээн база ажылдың янзы-бүрү байдалдарының үезинде станцияның системаларын шенеп көрген. Планнаттынган программа ёзугаар станциядан шинчилелдерниң болгаш дуржулгаларның материалдарын суккан дедир дүжүрер аппаратты февраль 26-да адырган. Санап таарыштырган үеде ол аппараттың оожумнадыр шимчедикчизин болгаш парашют системазын ажылдадыпкан. Дедир дүжүрер аппарат Совет Эвилелиниң девискээринде санап таарыштырган районунда хонупкан.

Черге чедирип эккелген шинчилелдер болгаш дуржулгалар түңнелдерин сайгарып болгаш өөренип көрүп турар.

«Салют—5» станцияның ужудуушкуну үргүлчүлевишаан.

ТЕХНИКАНЫ БҮРҮН БЕЛЕТКЭЭР

Бистиң республиканың шөлдериниң ажыл-ишчилери кодээ ажыл-агыйны улам ыңай көдүрериниң айтырыгларынга талазы-биле СЭКП ТК-ның Чагаазын изин-биле деткиишаан, онгу беш чылдың ийиги чылының хову ажылдарынга машина-трактор парыгын үлегерлиг белеткээри дээш социалистиг чарышты улам-на күжениишкинниг калбартып турар.

Бо чылын март 1-ге чедир тракторлар септээриниң планын Кызыл районнуң колхозтары, совхозтары 161 хуу, Эрзинниң—126 хуу, Бай-Тайганың—103, Чөөн-Хемчиктиң—108, Тес-Хемниң—107, Тандының—100 хуу күүсеткен.

Чөөн-Хемчик районнуң ажыл-агыйлары андазыннар болгаш сеялкалар белеткээрин доозар четкен, мында 164 андазынның 148-ин, 135 сеялканың 111-ин, Барыын-Хемчикте—65 андазынның 63-үн, 62 сеялканың 54-үн, Эрзинде — 41 андазынның 38-ин, 37 сеялканың 29-ун белеткээн.

Ынчалзажок чамдык колхозтарда болгаш совхозтарда часка белеткелге чогуур кичээнгейни салбайн, дыка хожудаашкынны болдуруп турар.

Ылаңгыя тараа комбайннарының септээриниң планнарын күүседиринде хожудаашкын улуг болуп турар. Каа-Хем районнуң ажыл-агыйлары планда көрдүнген 66 тараа комбайнының чүгле 22-зин март 1-ге чедир септээн, Тандының 79-тан чүгле 39-ту, Улуг-Хемниң 38-тен чүгле 20-ни, Кызылдың 46-дан чүгле 28-ти септээн.

Марттың бирге чедир Каа-Хемниң ажыл-агыйларында 216 андазындан чүгле 114-тү, 210 сеялкадан 116-ны, Кызылда 177 андазындан 95-ти, 201 сеялкадан 95-ти, Тандыда 169 андазындан 117-ни, 322 сеялкадан 125-ти, Улуг-Хемде 181 андазындан 137-ни, 199 сеялкадан 116-ны септээн.

Ам хүнүң сорулгазы болза септелгени дүрген кылыры, мастерскаяларже немелде механизаторларны чорудары, оларның ажылының үзүктелиишкин чок болурун хандырары болур.

«...Республика, край, область бүрүзүнге, колхоз болгаш совхоз, салбыр болгаш бригада, «Сельхозтехниканың» бүдүрүлге бүрүзүнге машиналарны часкы тарылгага белеткээриниң календарь-графигин ажылдап кылыр, септелге ажылдарының бедик темпилерин хандырар херек» деп, СЭКП ТК-ның Чагаазында чугаалап турар.

Септелгениң шынарынга кичээнгейни кошкатпайн, септелге ажылдарының чоруун турарын шыңгыы контрольдаары, үрей кылыр чорукту болдурбазы, чер бүрүзүнге хүлээп алыышкын комиссияларының ажылын идепкейжидери, бот-бодун удур-дедир хынажыр чорукту практикалаары эргежок чугула. «...Оңаа кичээнгейни шынарже угландырган турар ужурлуг. Техниканың анаа турар чоруун болдурбас, хуусааларны орттирбес, дүжүттүг чидириин чайладыр дээш, амдызында үе бар турда машина бүрүзүн ийи катап, үш катап хынап көргени дээре...» дээн СЭКП ТК-ның Чагаазында айыттынган чүүлдерни маңаа удуртулга болдурар херек.

Бүгү колхозтарга болгаш совхозтарга машина-трактор агрегаттары ийи ээлчег-биле ажылдаан турзун дээш улуг күжениишкинни салыр херек. Ону чедип алыр төлээде, бо хүннерден эгелээш-ле агрегаттарны ийи кижилиг кылдыр механизаторлар-биле бүрүн четчелээр ужурлуг. Механизаторлар курстарында, кодээниң профессионал-техниктиг училищелеринде болгаш оларның салбырларында өөренип турар бүгү кижилерни, кодээ ажыл-агыйның өске адырларында ажылдап турар механизаторларны учётка алган турар ужурлуг.

Оларны дуржулгалыг механизаторларның солукчулары кылдыр быжыглаар, а дуржулгалыг механизаторлар бодунуң ээлчээнде оларны дагдынып алгаш, алган билиглерин машинаны чорударының, техниктиг ажаалданы кылырының талазы-биле практиктиг чаңчылдар-биле быжыглазын дээш, хову ажылдары эгелээринге чедир белеткээр, тракторлар башкарар эргениң шылгалдазын туттурар, боттарының ажылдаар машиналарын белеткээринге идепкейлиг киириштирер ужурлуг.

Амгы үеде ажыл-агыйларның курстарында совхозтар ажылчыннары болгаш колхозчулар шупту 600 ажыг кижи, районнар төптеринде база Кызыл хоорайда 150 ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар өөренип турар, а кодээниң профтехучилищелеринде база оларның салбырларында 750 аныяк оолдар, кыстар доозуп үнер.

Амгы үеде колхозтарда болгаш совхозтарда бодунуң мергежилин 1300 механизатор курстарда бедидип турар. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге, ажылдың шынарын экижидеринге ол болза улуг немелде курлавыр болуру утпас херек. I болгаш II класстың механизаторларының күш-ажылының бүдүрүкчүлүү III класстың механизаторларындан 25—30 хуу бедик дээрзин бүгүдеге билдингир болгай.

Улуг Октябрьның
60
чылынга

Тыва АССР-ниң бүдүрүкчү күштерин улам ыңай хөгжүдер дугайында партияның болгаш чазактың доктаалы—республиканың экономиказын болгаш культуразын сайзырадырынга чаа үе-чада

СЭКП обкомунуң IV пленумунуң материалдарын Тываның ажыл-ишчилери ханызы-биле таныжып, ооң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар изиг күзелин илергейлеп турарлар.

ТУДУГЖУЛАРНЫҢ СӨЗҮ

Бистиң калбак-делгем Төрээн чуртувустуң эң аныяк республиказы — Тыва АССР-ниң ажыл-агыйын болгаш культуразын улам хөгжүдериниң чугулазын барымдаалааш, «Тыва АССР-ниң бүдүрүкчү күштерин улам ыңай комплекстиг хөгжүдериниң талазы-биле хемчеглерниң дугайында» СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалынга холбаштыр областың партия организациязының сорулгаларының дугайында СЭКП обкомунуң IV пленумунуң материалдарын республиканың бүгү ажылчы чоннары ханызы-биле өөренип көрүп турар.

ССРЭ-ниң Аар үлетпүр тудуунуң Красноярск Кол тудуунуң «Тыва тудуг» трестиниң хөй муң кижилиг коллективиниң төлээлекчилериниң ол доктаалга холбаштыр митингизи болган. Митингиниң партком секретары С. Краснопёров ажыткааш, «Тыва тудуг» трестиң эргелекчизи А. Бернгардтка сөс берген. Ол СЭКП ТК-га болгаш Совет чазакка бистиң республиканың бүгү талалыг хөгжүлдези, ажылчы чоннарның чаагай чорук дээш хүн бүрүнүң сагыш салыышкынынга ханы өөрүп четтиришкинин чыылганнарның мурнундан илереткен.

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалында республиканың үлетпүр бүдүрүлгезин улам өстүрериниң, тудуг индустриязын база тудуг материалдарының үлетпүрүн, тудуг организацияларының бүдүрүлге баазазын быжыглаарының тодаргай хемчеглерин айыткан. Онгу беш чылда ол бүгүнү боттандырарынга 680 миллион рубльди немей бээр болгаш продукция бүдүрерин 1980 чылга чедир 1,5—1,6 катап көвүдеткен турар ужурлуг.

Доктаалда айыткан хемчеглерни боттандырары Тываның тудугжуларындан база улуг хамааржыр апаар. СЭКП Тыва обкомунуң IV пленумунга партия обкомунуң бирги секретары Г. Ч. Ширшиниң илеткелинде «Тыва тудуг» трестиң ажылында четпестерни айытканын А. Бернгардт чугаалаан. Эрткен чылын трест 19 миллион рубльдиң ажылдарын чедир кылбаан. Дыка хөй, чижээ, санэпидстанция, дааранылга фабриказы, алгы заводу, Элегес-Аксының керамиктиг хана материалдар заводу дээн ышкаш чугула тудуглар доостунмаан. Тресте тудуг баазазының күжү четчир, ынчалза-даа ону чедир ажыглаваан. Күш-ажылды организастааны багай, бир кижиге онаажтыр кылыр ажылдың ортумак деңнели кудулаан, ажыл шагы үзүп, прогулдаар чоруктан 39 муң кижи-хүн үстүнген. Тудугларда бүгү механизмнер чүгле чаңгыс ээлчег-биле ажылдап турар болгаш күш-ажылды механизастааны 30 хуу боор турар. Ажылчыннар саны чедишпес, инженер-техниктиг ажылдакчылар четчелеттинмээн, тудуг училищелериниң ажылы багай, трестиң районнарда ажылы куду деңнелдиг боор турар.

Бо бүгү четпестерни дарый узуткаары онгу беш чылдың даалгаларын болгаш СЭКП ТК-ның база ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалында айыткан хемчеглерни боттандырып чорударынга холбашкан эң чугула сорулга боор турар.

Трестиң кол экономизи В. Долбушев сөс алгаш, чоокку бир—ийи чылдарда трестиң бодунуң баазазын алгыдып, Кызылга болгаш Ак-Довуракка бетон бүдүрүлгелерин, тускай автобаазаларны тургузары республиканың тудуг ажылдарын шапкынчыдарынга улуг ужур-дузалыг чугаалаан. Ол ышкаш тудугжуларның мергежилин бедидери—кол сорулга. Чүге дээрге, амгы үениң нарын тудуглары ону негеп турар.

«Тыва тудуг» трестиниң эргелекчизиниң оралакчызы В. Казак партия болгаш чазактың доктаалының тудугжулар мурнунга улуг сорулганы салып турарын чугаалааш, тудугжу кадрларның чедишпейн турарын демдеглээн. Чыл эгезинден бээр хүлээп алган ажылчыннардан үнген кижилерниң саны көвүдей берген. Инженер-техниктиг ажылдакчыларның чогаадыкчы планнары чок, мергежил бедидериниң өөредилгезин, дуржулга нептередилгезин организастааны куду деңнелде турар.

Тресте смета-керээ килдизиниң начальниги Л. Колодкина, ВЛКСМ комитединиң секретары В. Гривин болгаш өскелер-даа партия обкомунуң IV пленумунуң материалдарын бригадаларга, участоктарга, кижи бүрүзүнге чедирип, ооң ужур-дузазын тайылбырлаарының чугулазын демдеглээн. Трестиң инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш тудугжуларның-даа хөй кезии аныяктар боор турар. Ынчангаш кижизидилге ажылы, комсомолчу-аныяктар бригадаларынга шефтээшкин, профэвилел организацияларының салдары беш чыл планын күүседир дээш демиселге чугула айтырыг боор турар. Тудуг училищелериниң ажылын экижидип, ажылчын кадрларны аныяк-чалыы оолдар, кыстардан четчедээринге комсомол организациялары улуг рольду ойнаар ужурлуг.

Митингиге чүве чугаалааннар Тываның бүдүрүкчү күштерин улам хөгжүдер дугайында ада сагыш салыышкыны дээш СЭКП-те; ооң Леонид Ильич Брежнев баштаан ленинчи Төп Комитединге, Совет чазакка улуг өөрүп четтиришкинин илередип, Улуг Октябрьның 60 чыл юбилейин төлептиг уткуур дээш онгу беш чылдың даалгаларын долдур болгаш ажыр күүседирип-биле кызымаккай ажылдаарын шиитпирлээннер.

ЧУРУКТА: «Тыва тудуг» трестиге митинг үезинде. Индирде: килдис начальниги Л. Колодкина.

Т. МОНГУШ.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ тырттырган чуруу.

ИЙИ ДАКПЫР КҮЖЕНИИШКИН-БИЛЕ

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК

СЭКП Тыва обкомунуң IV пленумунуң материалдары Кызыл-Мажалыктың тууйбу заводунуң коллективинге улуг сонуургалды болдурган. Заводтуң ажылчыннары ол чугула документиниң боттарының хуралынга чугаалажып көргеннер. Партияның Барыын-Хемчик райкомунуң ийиги секретары В. Стариковтуң пленумнуң шиитпирлериниң дугайында делгеренгей чугаазын дыңнааш, хуралдың киржикчилери Тыва АССР-ниң улус ажыл-агыйын, социал болгаш культура тургузуушкунун улам көдүрер дугайында партияның планын изин-биле чүүлдүгзүнүп, хүн бүрүнүң сагыш салыышкыны дээш СЭКП-ниң ленинчи Төп Комитединге, Совет чазакка кызыгаар чок өөрүшкүзүн илередип турган.

—Бистиң заводувусту чаартып, чылда-ла 14 миллион тууйбу кылырынга чедирер дээнинге өөрүп турар бис — деп, хептекчи В. Трункина сөс алгаш, чугаалаан. — Ол дээрге, өйү келген айтырыг. Ол республиканың барыын талакы районнарының тудугларынга чугула боор турар.

Хевилел цехиниң ажылчыны, мында партия организациязының секретары В. Бичеоол чурттуң эң аныяк автономнуг республиказының бүдүрүкчү күштерин улам улгаттырар дугайында партия болгаш чазактың сагыш салыышкынынга харыы кылдыр каш дакпыр, идепкейлиг ажыл-иш-биле харыылаарынче эш-өөрүн кыйгырган. СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң шиитпири дээрге ленинчи национал политиканың, совет кижилерниң бузулбас найыралының чайынналчак үлегер-чижээ, херек кырында көргүзүү-дүр — деп, ол чугаалаан.

Токарь Р. Григорьев сөс алгаш, мынча дээн:

— Бистиң республиканың үлетпүрү, тудуглары болгаш кодээ ажыл-агыйы моон соңгаар кажангызындан-даа артык шапкыны-биле хөгжүүр аргалыг болганынга кижи дыка-ла өөрүүр-дүр. Бистиң сорулгавыс—ол херекке боттарывыстың үлүүвүстү киирип, улам күжениишкинниг ажылдаарывыс болур. Бистиң заводта чамдык дериг-херекселдер эргижирээн, үрелиичел апарган. Ынчангаш оларны дораан-на солууру чугула апарган. Ынчалза-даа боттарывыстың чогаадыкчы күжүвүстү үндүрүп тургаш, эде көөр бис.

Ол-ла хуралга тууйбу заводунуң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш албан-хаакчылары Москваның мурнакчы бүдүрүлгелериниң коллективтериниң эгелээшкинин ёзугаар 1977 чылдың апрель 16-да Ленинчи коммунистиг субботникче чаңгыс кижи дег үнүп, эң бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарын шиитпирлээн. Ол хүн Кызыл-Мажалыктың тууйбу заводу районнуң тудугларынга тергиин шынарлыг 24 муң тууйбуну бээр. Ажылчы чоннар бүдүрүлгеге болгаш чаагайжыдылгага база өске-даа ажылдар кылгаш ажылдап алган акша-херенгизин онгу беш чылдың үлүүнче шилчидер деп чаңгыс үн-биле шиитпирлээннер.

М. ЧЕМЕЗОВ.

КАА-ХЕМ

Ам удавас 60 чыл оюн демдеглээр деп турарывыс Улуг Октябрьның ачызында мен дег малчыннар, тыва араттар чаңгыс коллектив, артель кылдыр каттыжып алган ниитиниң малын малдап, экти бедик, хөрээ хостуг чоруур — бо шагның магалыы ол-дур.

Бистиң чуртувуста амыдырал хүн бүрү, шак бүрү улам чаагайжып орарын бодуум ишчи кижи, сеткилимниң ханызындан медереп билип, көрүп ор мен. Ында СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «Тыва АССР-ниң бүдүрүкчү күштерин улам ыңай комплекстиг хөгжүдериниң талазы-биле хемчеглерниң дугайында» доктаалынга хамаарышкан чугула айтырыгларны партия Тыва обкомунуң IV пленумунга чугаалашканын, ооң материалдарын солунга парлаанын аажок сеткил ханыышкын-биле номчудум.

Ол дээрге бистиң республикавыстың моон соңгааргы перспективаларының дугайында партияның болгаш чазактың доктаамал сагыш салыышкынының чаа чайынналчак илерээшкини-дир. А ооң аңгыда бистиң «Тиилелге» колхоз тиилекчилериниң одуруунга кирип, СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнатканы меңээ ийи дакпыр улуг өөрүшкү болду. Мээң эрткен чылын төрүүр чүс хойдан 100 хураган алганым база ол чаагай херекке үлүг-хуу боор киргениңге чоргаарланмас аргам чок.

Онгу беш чылдың ийиги чылында төрүүр чүс баш хойга онаажтыр 110 хураганы, бир хойдан 3 кг дүктү кыргыырымны Улуг Октябрьның 60 чыл болур юбилейинге уткуштур хүлээнип тур мен.

Амгы бо хүннерде мээң кодамымда 500 баш төрүүр хой бар. Оларның барык ийи чүс хирези оолдапкан, хураганы менди. Сөглээн сөзүмге ээ боор шыдаарымны бөгүнгү байдалым бадыткап турар.

Н. ЧИМБИИ,
хойжу.

КЫЗЫЛ РАЙОН

«Тыва АССР-ниң бүдүрүкчү күштерин улам ыңай комплекстиг хөгжүдериниң дугайында» СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын база партия Тыва обкомунуң IV пленумунуң материалдарын пропагандалаар, чоннга таныштырып чедирер талазы-биле ажылды СЭКП Кызыл райкому боттандырып эгелээн.

Партия эге организацияларының секретарьларының, агитаторларның болгаш политинформаторларның бо айтырыгларга холбаштырган сургаалдалыг семинарлары ажыл-агыйлар аайы-биле эрттирип турар.

«Шамбалыг» совхозка болуп эрткен ындыг семинарга районнуң хоочун агитаторларының бирээзи П. А. Шекпаа мынча деп чугаалаан:

— Бистиң республиканың бүдүрүкчү күштерин хөгжүдер дугайында партия болгаш чазактың хүлээп алган доктаалын сорук киирикчи документ деп санаар мен. Ону чоннга таныштырып чедирери, мында айыттынган чүүлдерни күүседиринге ажыл-ишчилерни мобилизастаары бистерден хамааржыр.

О. СИМЧАН,
СЭКП Кызыл райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи.

КЫЗЫЛ

Тываның экономиказының болгаш культуразының хөгжүлдезин улам шапкынчыдарының дугайында СЭКП Төп Комитединиң доктаалынга холбаштыр партия Тыва обкомунуң дөрткү пленумунуң түңнелдерин, бүгү кызылчылар-биле бир дөмей, ийиги чүък автотранспорт бүдүрүлгезиниң чолаачылары, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш албан-хаакчылары улуг сонуургал-биле өөренип көрүп турарлар. Партияның болгаш чазактың бистиң аныяк республикавыстың улам ыңай чечектелиишкининиң дугайында сагыш салыышкынынга харыы кылдыр каш дакпыр күжениишкинниг, эки ажылдаарын олар бүзүредип турарлар. Бүдүрүлге черинде социалистиг чарыштың чалгыы улам калбарган.

Бистиң автобүдүрүлгевисте чарыштың эгелекчизи — Евгений Кузовлевтиң удурткан комсомолчу-аныяктарның чолаачылар бригадазы үшкү чүък АТБ-ниң эгелээшкинин бир-ле дугаарында деткиин, 1977 чылдың планының бүгү көргүзүглерин Улуг Октябрьның 60 чылында долдур күүседир болгаш чыл төнчүзүнге чедир пландан ажыр 42,9 муң тонна янзы-бүрү чүъкту дажыглаарын хүлээнген. Ол бригаданың кежигүннери боттарының сөглээн сөзүнге ээ боор шыдаар-даа. Чүге дээрге, бригада ниитизи-биле 1976 чылдың планын тергиин эки көргүзүглерлиг күүсеткеш, амгы үеде 1977 чылдың август айының үлүүн-де ажылдап турар.

Үшкү АТБ-ниң коллективиниң патриотчу эгелээшкинин бистиң бүдүрүлгениң өске-даа бригадалары, септекчилери деткип турар. Чижээ, В. Бобровтуң бригадазы 1977 чылдың планын хуусаадан эрте күүсеткеш, база-на пландан ажыр 48294 тонна чүъкту сөөртүр болгаш даалгадан ажыр 347,2 муң тонна-километрни эртерин хүлээнген. Автобүдүрүлгениң бригадалары шуптузу тус-тузунда көргүзүглерни ажылдап кылганы, амыдыралда боттандырып эгелей берген.

Ийиги чүък автобүдүрүлгезиниң коллективиниң ниити хүлээлгези чүък сөөртүн, сайгарарының планын 1977 чылдың декабрь 29-та күүседири болур. Шынарның болгаш ажыктыг чоруктуң беш чылының даалгазын чедиишкинниг күүседир дээш социалистиг чарыштың чалгыы мында улам калбарган.

П. ВОЛОШИН.

Эш Д. Х. Сатты Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаар дугайында

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Кодээ ажыл-агыйның бүдүрүлге черлеринге үр чылда үре-түңнелдиг ажылы дээш база төрүттүнген хүнүнден бээр 50 харлааны-биле холбаштыр Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг совхозунуң директору эш **Даваа Хирбеевич Сатты Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаар.**

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Б. ДОЛЧАНМАА.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай,
1977 чылдың март 1.

МООЛДАН ААЛЧЫЛАР

Акы-дугма Моолдуң Убса-Нур аймааның парлалга ажылдакчыларының бөлүү Кызылда чорүп турар. Ону аймактың «Тергууний малчын» солунунуң кол редактору **Д. Жана** баштаан. Акы-дугма Моолдан келген аалчылар хоорайның тураскаалдыг черлери-биле, полиграфия бүдүрүлгези-биле, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң телевидение болгаш радиодамчыдылга талазы-биле комитединиң база телетөптүң ажылы-биле таныжып, республика солуннарының журналистери-биле ужуражыр. Аалчылар СЭКП обкомунуң секретары **Д. К. Ооржак**-биле дүүн ужурашкан.

Идеология ажылының практиказы

СОРУЛГАЛАРНЫ БОТТАНДЫРАР

Чөөн-Хемчик районнуң ажыл-ишчилери СЭКП Төп Комитединиң колхозчуларга, совхоз ажылчыннарынга, механизаторларга, эртемденнерге, кодээ ажыл-агыйның тускай эртемниглеринге, кодээге материал-техниктиг чепсектерни берип турар үлетпүр ажылдакчыларынга, Совет Эвилелиниң бүгү ажылчы чонунга чагаазын бедик көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алгаш, ында айыткан сорулгаларны амыдыралга боттандырар дээш кызымаккай ажылдап турарлар.

Ук чагаа парлалгага үнери билек, чер-черлерде партия, совет, ажыл-агый органнары чон ортузунга калбак тайылбыр ажылын чорудкан. Бүдүрүлге коллективтеринге, ферма, бригада бүрүзүнге партия райкомунуң болгаш райкүүскомунуң харыысалгалыг ажылдакчыларындан эгелээш, колхоз, совхозтарның удуртукчулары, кодээ ажыл-агыйның специалистери тускай үнүүшкүннерни организастап, хөй-хөй лекция, беседаларны чонга кылган. Ол ышкаш кызыл-булуңнарга, клубтарга, библиотекаларга, культура бажыңнарынга ук чагаадан ушта бижилгелерни база солуннарны азып, мыткыр номчулгаларны организастап эрттиргилээн.

Чагаада айыттынган хемчеглерге, сорулгаларга хамаарыштыр боттуг ажылдарны кылып чорудар талазы-биле чер-черлерде партия, совет, хөй-нииити организацияларынга тодаргай даалгаларны берген. Чижээ, Чадаана хоорайның албан организация ажылдакчыларын сүт-бараан фермаларынга, бода болгаш шээр мал кодааннарынга бижыгаан. Ол коллективтер харылзаар черлеринге шефтеп, малчыннарның чурттап орар бажыңнарын, чаш мал кажааларын чугайлап, кодан девискээрин арыглап, мал кажааларының көржээкин коптарып, оңгачаларны, шагжаларны кылып, дузаны тастаан хойларга уктугаштарны даарап берип, улуг дузаны чедирип турарлар.

1977 чылдың сорулгаларын чедиишкиниг шиитпирлээринге бистиң ажылывыстың соңгаарлаттынмас ийи утланыышкыны болза, мал кыштаглаашкынының эки эрттирери болгаш часкы тарылгага белеткел деп Төп Комитеттиң Чагаазында онзалап айыткан. Бо ийи кол сорулганы чедиишкиниг боттандырар дээш районнуң бүгү ажыл-ишчилери улуг күжүн салып турар.

Районнуң девискээринде хар улуг дүшкен, кыштың байдалы элээн нарын болзажок, бо үеде ылаңгыя малдың чаш төлүн чидириг чок алыр дээш ажыл багай эвес чорупт турар. Амгы хүннерде районда төрүүр 5282 инектиң 264-ү төрээн, олардан 258 бызаа алдынган. Ол ышкаш төрээн 31439 хойдан 31537 хураган менди камгалап алдынган. Мал оолдаашкыны «Искра», «Октябрь 30 чылы» колхозтарда, «Большевик» совхозта болгаш өске-даа черлерде массалыг-биле чорупт турар.

Чамдык дээрре көргүзүглер-биле чергелештир мал ажылында элээн четпестер барын районнуң партия-ажыл-агый активиниң чоокта чаа болган хуралынга шүгүмчүлекчи ёзу-биле чугаалажып көрген. Чүл дээрге, малдың өлүп-хораары чоруу ам-даа читпейн турар. Кодээ ажыл-агый продуктуларын күрүнеге садарының планнары оожум күүсеттинмишаан. Ленин аттыг, «Октябрь 30 чылы» колхозтарның, «Алдан-Маадыр» совхозтуң күрүнеге дужааган бода малының ортумак деңзизи 220—250 килограммдан өрүлевейн турар, семиртилгези кошкак.

«Алдан-Маадыр» совхозтуң хойжузу, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Ооржак Дажы-Нямчал районнуң партия-ажыл-агый активиниң хуралынга чүве чугаалааш, мынча дээн:—Оргу-Шөлде мээң ажылдап турарым хойжу бригада районда чаңгыс-да комсомолчу-аныяктар бригадазы чүве. Ынчалзажок комсомол райкомунуң ажылдакчылары биске боттуг дуза чедирбейн турар. Ам мал оолдаашкыны түлүктээн, чайывыс мырыңай чок, кызыл-булуңувус безин дериттинмээн. Ону-даа кээп көрүштүг кылдыр дерижип берзе кандыг боор.

Малчынның хомудап турары-ла шын. Районда чаңгыс комсомолчу-аныяктар бригадазынче совхозтуң комсомол комитеди-даа, ВЛКСМ райкому-даа чогуур кичээнгейни салбайн келген.

СЭКП ТК-ның Чагаазында часкы тарылгага белеткел чылдың онза чугула сорулгаларының бирээзи деп айыткан. Бо талазы-биле ажылдар бисте чүгээр чорупт турар. Районнуң колхоз, совхозтарында келир чазын тарыыр үрезин четчирип-биле урдунган. «Алдан-Маадыр», «Большевик», «Тыва» совхозтар, «Октябрь 30 чылы» колхоз үрезин арыглаашкынын долузу-биле доозкан. Ынчалзажок чамдык ажыл-агыйларда бо ажыл ам-даа четпес чорупт турар. «Чыраа-Бажы», СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтарда, Ленин аттыг колхозта үрезинниң чүгле 29—42 хуузу чажар шынарынга чедир арыглаттынган.

Часкы хову ажылдарын чедиишкинниг чорудары техника септелгезинден база кол хамааржыр дээрзи билдингир. Ынчангаш чер-черлерде партия, ажыл-агый органнары септелгеде хаара туттунган механизаторлар ортузунга социалистиг чарышты калбарткан. Бо ажыл «Искра» колхозта, «Тыва», «Алдан-Маадыр» совхозтарда бүрүн доозулган. Өске черлерде байдал база багай эвес.

Районнуң партия организациязы СЭКП ТК-ның Чагаазын ажыл-ишчилерниң ортузунга улам ханы тайылбырлавышаан, ында айыттынган сорулгаларны амыдыралга боттандырары-биле бүгү чонну кобилизастап турар.

Х. МОНГУШ,
СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи.

Иван Григорьевич Кирилловский Шуурмактың ыяш белеткээр пунктузунда мурнакчы чолаачыларның бирээзи. Ол онгу беш чылдың ийиги чылының планныг даалгаларын хуусаа бетинде — Улуг Октябрьның 60 чыл оюнуң байырлалынга чедир күүседирин хүлээнгеш, кызымак ажылдап турар.

ЧУРУКТА: Иван Кирилловский.

А. МЕЛЬНИКОВТУҢ фотозу.

ЧУРУКТА: Сат Доржулдэй «Сельхозтехниканың» Чадаанада каттыжыышкынының мурнакчы септекчилериниң бирээзи. Ол бодунуң планныг онаалдазын доктаамал ажыр күүседип, септекчилер аразында калбарган социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда чорупт турар.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотозу.

Көргүзүглер чүге кудулааныл?

Хожудап турар бүдүрүлгеде

Кызыл-Мажалыктың туүйбу заводу тоску беш чылдың планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүсеткен бүдүрүлгелерниң бирээзи. Онгу беш чылдың бирги чылының планныг онаалдаларын бо коллектив база-ла багай эвес күүседип, республиканың үлетпүр тудуг материалдары каттыжышкынының шилчиир Кызыл тугун эрткен чылдың дөрткү кварталында чаалап алган. Тодаргайлаарга, завод продукция бүдүрер планын 100,1 хуу, а бараанныг продукциязын 12 муң рубльге ажыр күүсеткен.

М. И. Павлованың, В. В. Кежикейниң болгаш К. С. Сотпаның удурткан бригадалары ай, квартал санында тиилекчи болуп, шудургу ажылдап турар.

Ниитизи-биле завод 1976 чылда планныг онаалдаларын күүсеткен болза-даа, продукция бүдүрерин, ону сайгарарының талазы-биле 1975 чылдың деңнелинге ыракта четпес ажылдаан. А бо чылдың январь планын завод шуут үскен. Эрткен чылдың январь айда 500 муң туүйбу бүдүргеш болза, бо чылын оон чүгле чартыы хирени бүдүрүп, ай планын 41 хуу чедирген.

Заводтуң коллективи бүдүрүп турар продукциязының шынарын экижидер дээш чамдык хемчеглерни алганының түңнелинде М-100, М-125 маркаларның туүйбуларын бүдүрер планын ажыр күүседип турар апарган. Туүйбунуң шынарын экижидер дээш организас-техниктиг хемчеглерниң планын ажылдап кылган. Туүйбунуң холуксаазынга шлакты, кызыл дой-довуракты холуп турары-биле бо ажылдың шынары экижээн. Ынчалза-даа заводтуң бүдүрүп турар продукциязының шынары үениң негелдезинге дүүшпейн турарындан тудугжуларның талазындан хомудалдар эвээш эвес. Оон продукциязының саны эвээжеп, оон шынарының экиживейн турар чылдагааны чүдел?

Бо айтырыгга завод директору М. П. Андросовтуң харыызы мындыг:— Заводтуң дериг-херекселдери эргижирээн, ынчангаш хөй үрелишкиннер болуп турар. Бисте технологтуг дериг-херекселдер, монтаж ажылдары кылыр специалистер чок, бо талазы-биле чагыгны бистиң эргелелдиң баштаар черинге киирген бис, ынчалза-даа түңнел чок.

Шынап-ла заводта чаартыр ужурлуг эргижирээн дериг-херекселдер хөй, оон үрелип, хөй анаа туруушкуннарга таваржып турары-даа шын. Бо талазы-биле ажылды кылырын тудуг материалдар каттыжышкынынга (директору Ю. С. Самойлюк) киирзе-даа, чамдык цехтерни чаарты дериир талазы-биле дуза мынчага чедир чок.

Боттарының күжү-биле кылып болур хире чамдык ажылдарны завод коллективи шиитпирлеп шыдавайн турар. Заводту Ак-Довурактың тудугжулары, монтажниктери туткан болгай. Завод туүйбу-биле колдуунда Ак-Довурак хоорайның тудугларын хандырып турар. Ынчангаш хоорайның тудуг организациялары бо коллективке дузалап болур. Оларда ажылчыннар хөй. Мону заводтуң удуртукчулары дугуржуп шыдавайн, үстүнден дуза манап олурар таварылгалар бар. Бир эвес чылдың-на дерилге-техниктиг ажылдарны чорудуп келген болза, мындыг түңнелдиг болбас ужурлуг.

Продукцияның шынары дээш чарыш чорупт, бо талазы-биле көрүлделер эртип турар болгай. А Кызыл-Мажалыктың заводунуң бүдүрүп турар туүйбузунуң шынары багай: соокка шыдамык эвес, үрелиичел, хемчээли чаңгыс аай эвес болгаш күрүне стандартынга таарышпас, чамдыкта эмин эрттир өрттедип каапкан, а чамдыкта чедир өрттетпээн болгулаар. Бо бүгү чүгле дериг-херекселдерниң эргижирээнинден эвес, а заводтуң дирекциязының, ында партия эге организациязының күш-ажылды четпес организастаанындан, кижилер-биле кижизидилге ажылын, оларның ажылдаарынга таарымчалыг байдалды четпес тургусканындан база хамааржыр.

Туүйбу хевирлеп турар цехте вентиляция ажылдавайн турарындан цех иштти кезээде ыш-бус долган, барык ийи метрден ынай чүве көзүлбес. Довурак-доозун үндүр сордурар трубалар база-ла ажылдавас, бо бүдүүнүн ужурундан заводтан ажылчыннарның үнер, кирер чоруу хөй, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү кудуу.

Заводта партия, профэвилел, комсомол организацияларының ажылының деңнели куду. Мында партийжи политмассалыг ажылды кошкак тургускан, партия хуралдарынга коммунистерниң бүдүрүлгеге авангардчы ролюнуң, социалистиг чарыштың дугайында айтырыгларны чугаалашпайн келген. Бүдүрүлге хуралдары барык болбастаан, күш-ажылдың сагылга-чурумунуң үрекчилери-биле ажыл кошкак, техниканың айыыл чок чоруун сагывайн турарындан хөй үрелишкиннер болуп турар.

Социалистиг чарышты заводта куду деңнелде организастаан, материалдыг болгаш моральдыг шаңнал-макталдың хевирлерин эвээш ажыглап турар. Заводта кызыл-булуң чок, ында буфет доктаамал ажылдавайн турар. Заводта инженер-техниктиг ажылдакчыларның талазындан продукцияның шынары дээш контроль-хыналдалар эвээш, ажылчыннар ортузунга чаартыкчы, чогаадыкчы ажылдарны чорутпайн турар.

Заводтуң коллективи планныг онаалдаларын күүседир дээш кызымак ажылдап турза-даа, оларга шаптыктап турар чүүлдерни чайладыры-биле хамаарышкан партия, совет органнардан, республиканың тудуг-материалдар каттыжышкынындан дарый дуза көргүзери негеттинип турар.

Кызыл-Мажалыктың туүйбу заводу план күүсетпейн, тудугларны туүйбу-биле хандырбайн турарындан Ак-Довурактың тудуг эргелели Черногорск хоорайдан эрткен чылын туүйбу сөөртүп турган. Ам база-ла оон туүйбу алыры-биле дугуржулга кылып турар. Бо аразынга туүйбу сөөртүрүнге чеже хире техника хереглеттинип, кывар-чаар материалдар, хөй түңнүг акша үнмезил? Бо дээрге артык чарыгдал-дыр. Бир эвес Кызыл-Мажалыктың туүйбу заводун дарый эде чаартып, оон күчүзүн улгаттырар болза тудугларны туүйбу-биле ам-даа хандырып шыдаар ужурлуг.

Х. МОНГУШ,
«Шынның» корреспондентизи.

Кыштаглаашкын—малчыны фронт

ЭРЕС-КЕЖЭЭ МАЛЧЫННАР

Каа-Хем районда «Октябрь 30 чылы» колхозта мал кыштаглаашкынын организастыг чорупт, ниитиниң малын эки шынарлыг, янзы-бүрү холуксаалыг чем-биле чемгерип турар. Оон-биле чергелештир бар мал чемнерин камналгалыг чарыгдаарынче малчын бүрүзү улуг кичээнгейни утландырып, ону тускай саваларга салып берип турар. Хой малдың кыштагларында сава, сиген, чарбалаан тараа, коксула болгаш минералдыг чемнер, аарыг хойлар эмнээр янзы-бүрү эмнер-биле четче хандыртынган. Төрүүр хойларлыг кодааннарның кыштагларында хүн келген тудум хураганнар немешпишаан. Колхозта төрээн 1900 ажыг хойнуң чаш төлү онча-менди. Эки шыкарлыг кылдыр туттунган үлегерлиг кажааларда чаш хураганнар менди доругуп, дешкилежип, маңнажып турарын көөрге магалыг.

Мурнакчы хойжу Бода-Хөө Кажыының аалынга баарга, кодан девискээри чурум-чыскаалдыг, арыг-силиг. Чаш хураганнарны 8 хире бөлүкке үзүп алгаш азырап турар. Оон кыштаанда 450 хой бар, бо хүннерде үш чүс ажыг хой оолдаан, чаңгыс-даа баш хорамчага таварышпаан.

Сакманщиктер Сергей Кажын, Наташа Сайыт-оол, Болай-оол Чооду, Бак-кыс Сандың-оол олар улуг сакманщик Елизавета Манчыновна Кажыныың удуртулгазы-биле эрес, соруктуг ажылдап турар.

— Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң бүгү совет улуска Чагаазын номчуп таныштым. Дорту биле чугаалаарга, кодээ ажыл-агыйны моон соңгаар улам хөгжүдеринче угланган сорулгаларны салып, 1977 чылда бедик көргүзүглерни чедип алыры-биле чарышка идепкейлиг киржирин Чагаада айтып турар-дыр. Онгу беш чылдың ийиги чылында чүс хойга онаалтыр чүс хураганнарны, бир хойдан-на 3 килограмм 300 грамм дүктү кырыып алырын хүлээнгеш, кожам Дамбыштай Соднам социалистиг чарышка кыйгырып турар мен—деп, Бода-Хөө Дивииевич Кажын чугаалаар.

— Колхозта мал чеми четчир, хоювусту часка чедир тургузу азырап шыдаар бис. Кодаанда мал чеми эвээжей бээрге-ле, удур сөөртүп эккеп турар. Ону төтчеглевейн малга чүс хуу чидиртир дээш хайгааралды бичии-даа кошкатпайн турар бис. Бистиң колхозтуң баштаар черин малчыннарже кичээнгей салып турар. Элээн хөй кодааннарда электри чырыын киирген. Малчыннарның культурлуг чурттталгазы экижээн, оон чижээ, телевизор көрүп турар апарган бис. «Москвич» деп машинавыс база бар. Ол бүгү дээрге, Улуг Октябрьның ачы-хавыязы болур — деп, Елизавета Манчыновна Кажын өөрүшкүзүн илередип олур.

Эрткен чылын социалистиг чарышка ийиги черни ап, чүс хойга онаалтыр 102 хураганны алган Дондуп Арапчаевич Дараазының аалынга бардывыс. Аалдың солагай талазында калбак тейжигеште дилиндектей далбыйлап каан одарда дорут аъдын мунуп алган малын кадарып чор.

— Одарга хой төрүүтери билек хураганын инчеекке суккаш, кежээ аъаргаңда чүгле аалга аппарып, сакманщиктерге хүлээдип берип турар мен. Дүштен бээр безин үш хой хураганнаан. Шырак боткуру аажок-тур. Черле ынчаш хоювустуң деңгели күскү хевээр. Ынчангаш чоокта чаа болуп эрткен СЭКП Тыва обкомунуң IV пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырып шыдаар аргавыс бар—деп, малчын чугаалады.

К. ХЕРТЕК.

„ШЫНГА" харыы

АЖЫЛДАП ЭГЕЛЭЭН

«Дарга тывылбастаан» деп эгелиг үш авторлуг чагаа февраль 3-те солунга парлаттынган. Эрзин районнуң күш-культура болгаш спорт комитединиң эрткен чылдың сөөлгү дөрт айында башкарар дарга чок турганын ында бижээн. Оон түңнелинде районда спорт ажылы сулараан, школаларның спорт залдарын болгаш эвээш-даа болза эккеп турар спорт херекселдерин ажыглавайн турарын авторлар хомудаан.

Ажылчы чоннар депутаттарының район Совединиң күүскомунуң даргазының оралакчызы Т. Моңгуштуң биске дыңнатканы:

Элээн үениң дургузунда районга спорт комитединиң даргазының турбааны шын. Спорт комитединиң даргазынга тускай дээди эртемниг Ш. Г. Ала ажылдап эгелээн. Районга спорт ажылын чогуур деңнелге тургузарын кичээнгейге ап, райкүүском спорт комитединиң ажылынга боттуг дузаны чедирип турар.

ЧУГААЛАШКАН

«Тодаргай хемчеглерни алыр» деп эгелиг «Шынның» рейд бригадазының материалы январь 26-да парлаттынган. Бай-Тайга районнуң ажыл-агыйларында часкы тарылгага техниканы белеткеп, механизаторларны өөредип турарының байдалын рейдиде анализтээн. Кызыл-Мажалык «Сельхозтехника» салбыры районнуң ажыл-агыйларының янзы-бүрү техниказын болгаш хөй санныг моторларны үр үеде тудуп, септевейн турарын ында шүгүмчүлээн.

Ажылчы чоннар депутаттарының район Совединиң күүсекчи комитединиң даргазы Р. С. Хунай-оолдуң редакцияга бижээни:

Ажыл-агыйларның удуртукчуларының болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларының хуралынга рейд материалын чугаалажып, четпестерни чайлаткан.

«Мурнакчы» колхозтуң болгаш «Бай-Тал» совхозтуң удуртукчуларын районнуң улустуң контроль комитединиң хуралынга база дыңнаан. Ол ажыл-агыйларда техника септээр тускай звенодарны тургузуп, механизатор кадрларның билиг, мергежилин бедидер курстар ажылдап эгелээн.

Бо чылын районга 1 класстың 13 механизаторун өөредир турган 17, ийиги класска 19 кижи белеткээр турган 38, үшкү класста 30 кижиниң орнунда 38 кижини өөредип турар.

ХЕМЧЭЭН АЛГАН

Хоорай, суур болгаш чурттакчылыг чер бүрүзүнге ыт эдилээрин чурумчудар, черлик ыттарны узуткаар айтырыгга холбаштыр, «Шынның» январь 18-те номеринге «Шиитпирни хүлээп алганда— күүседир» деп материал парлаттынган.

Бай-Тайга райкүүскомунуң даргазының оралакчызы Д. Моңгуштуң дыңнаткавын ёзугаар алырга, үндүрген шиитпирниң күүселдезиниң дугайында Тээли кодээ Совет күүскомунуң даргазы В. Долмажаптың илеткелин райкүүскомга дыңнаан.

Район төвүнде черлик ыттарны узуткаарынга, а ээлиг ыттарны эдилээрин чурумчударынга тускай кижилерни тургускан, оларны транспорт-биле хандырган.

Коммунист дугайында чугаа

Хөй-ниитичи башкы

Тайга эдээнде Хову-Аксы ажылчын суурга бо хүннерде чеде бээрге, кайгамчык-ла эки: агаар арыг, түн дег ак хар долгандыр чаттылып, хүн хүнүң чидиг херелдеринге карактарны чылчырыктадып чыдар. Ногаан хоймнерлиг тайга эдектери, мөңги ак харлыг тайга тастары долгандыр көстүп, Азия диптиң төвү тыва чериниң кайгамчык чараш бойдус чурумалын тургузуп турар.

— Ындыг хүннээрек эртен Хову-Аксы ажылчын суурдан үнгеш эрги суурга чеде бердим. Ажылчыннар комбинатче шуужуп, школачылар школазынче бөлүк-бөлүк чорупт турлар. Мен эрги суурнуң төп кудумчузу-биле базып ор мен. Бөлүк школачылар үткүштүр келдилер. Оларның бирээзинден таныырым башкы Доңгурак Арапчыновна Кимованың кайда чурттап турарын айтырдым.

Арыг-шевер кеттинген школачы уруг өөрүп мурнай харыылаан-дыр:

— Доңгурак Арапчыновна бистиң башкывыс-ла болгай. Ам дораан биске тыва чечен чогаал кичээли эрттирер. Школада чеде берген боор ийин ол.

— Четтирдим, дуңмам.

Орлан уруглар бот-боттарынче хүлүмзүрүй аарак көргүлээш, школазынче маңнажыптылар.

Удаваанда школага чеде бердим. Башкылар өрээлинге кире бергеш, коңга кагарынга чедир хостуг минуталарны ажыглап, башкылар-биле янзы-бүрү ажыл-херектер дугайында чугаалажып ор бис.

Коңга хапкан. Доңгурак Арапчыновнаның кичээлинге олуржур дээш, оон-биле кады классче кире бердим. Өөреникчилер чурумнуг тургулап келгеш, башкызы-биле хүндүткелдиг мендилештилер. Беш «б» класска чечен чогаал кичээли мынчаар эгелээн.

— Бөгүнгү кичээлдиң темазы — Күрүне шаңналының лауреады Салчак Калбакхөрекович Токаның «Араттың сөзү» деп тоожузундан «Мерген» деп эге—дээш, Д. Кимова, Мергенниң каас-чараш бойдузун чогаалчының ханы ынакшыл-биле чуруп көргүскенин өөреникчилерге тайылбырлап, чамдык үзүндүлерни номдан номчуду. Совет Тываның дүрген болгаш бүгү талалыг хөгжүлдезин ол тайга хеминиң шапкын агымы-биле деңнеп чугаалады:

— Көрүнер даан, Тыва чериниң аян-шинчизи кайы хире өскерилген-дир: «Тыва кобальт», «Тывадаг-дүгү» комбинаттар ышкаш улуг үлетпүр черлери туттунган, республиканың хөй-хөй колхоз, совхозтары, үлетпүр бүдүрүлгелери улам ыңай хөгжүп, хөй, эки шынарлыг продукцияны берип турар. Оон-биле чергелештир төрээн чериниң овур-хевирин онза чаагай кылдыр өскертип турар ажыл-ишчи кижилер— ажылчын аңгы тыптып келген.

Ол бүгү чаартылгалар бистиң шуптувусту өөртүп, төрээн Коммунистиг партиявыска болгаш Совет чазаавыска чоргааралывысты хайныктырып турар. Ол дээрге Улуг Октябрьның чаалап берген тиилелгелери-дир.

Дуржулгалыг башкы дыл-даа, чечен чогаал-даа кичээлдерин амыдырал-биле ханы холбап чаңчыккан. Ынчангаш өөреникчилер ооң эрттирген кичээлдеринден хөй талалыг билиглерни ап, угаан-медерелин байыдып турарлар.

Тыва дыл болгаш чечен чогаалды он ажыг чыл иштинде башкылап келген дуржулгалыг башкы Д. Кимова бодунуң башкылаар эртеминиң айы-биле класстан дашкаар ажылдарны идепкейлиг чорудуп турар. Оон удуртулгазы-биле тыва чогаалчыларның тырттырган чуруктарын киирген болгаш оларның түс-тузуун чогаадылга ажылының дугайында тайылбырны бижээн альбомну школада кылган.

Дээди эртемниг, дуржулгалыг башкы Доңгурак Арапчыновна школага дыл болгаш чечен чогаал кежээлерин, мыткыр номчулгаларны эрттиреринге, номчулга конференцияларын организастаарынга, хана солуннар үндүреринге, ажылчын суурнуң аныяктарының янзы-бүрү темалыг кежээлерин эрттирижиринге дээш өске-даа хөй-нииити ажылдарынга идепкейлиг киржип турар. Ол школада чечен чогаал бөлгүмүн база удуртуп турар.

Доңгурак Арапчыновна—Хову-Аксы суур Совединиң депутады, ынчангаш школага ажылдаарындан аңгыда «Тыва кобальт» комбинаттың болгаш ажылчын суурнуң хөй-нииити амыдыралынга эң идепкейлиг киржип турар. Ол дугайын чугаалажы бээривиске, Хову-Аксы суур Совединиң күүскомунуң даргазы О. Малютина мынчаар чугаалады:

— Доңгурак Арапчыновна Кимова — эң идепкейлиг депутаттарның бирээзи. Ол суур Совединиң ээлчеглиг сессияларынга айтырыглар белеткээринге доктаамал киржип, күүскомга үнелиг санал-оналдарны берип келген. Ол чон-биле ёзулуг ажылдап билир кижи.

Депутат Д. Кимова соңгукчуларның чагыгларын өй-шаанда күүседип турар. Ол бодунга онаашкан округтуң чаагайжыдылга, ногаанчыдылгазынче база улуг кичээнгейни салып турар.

Доңгурак Арапчыновна — өг-бүлениң үлегерлиг ээзи. Ооң ашаа Оюп Кимов база башкы, ол школада орус дыл болгаш литератураны башкылап турар. Оларның кайызы-даа коммунист.

И. КЕЛИК-СЕНГИ.

Кызылдың № 1 кодээ профессионал-техниктиг училищезиниң «Өөк» совхозта салбырында 26 курсант ам ийи чыл дургузунда өөренип турарлар. Ол коллективте дөрт кыс, артканнары оолдар. Найыралдыг өг-бүле болган бо аныяктар кодээ ажыл-агыйның нарын машиналарын шиңгээдип алыр дээш чүткүлдүг өөренип турарлар.

Өөредилгениң баштайгы хонуктарындан-на курсантылар Александр Бочкарёв, Владимир Тимкин, Зина Сат, Елена Коровина болгаш өскелер-даа кызымаккайын көргүзүп эгелээннер. Оларның дугайында башкызы Иван Прокопьевич Цикуренко, улуг чоргаарал-биле чугаалады.

ЧУРУКТА: башкы И. Цикуренко кичээл эрттирип тур.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

ЧЕРГЕ МЕНДИЛЕЖИИШКИН

Үш неделя мурнунда Виктор Горбатконуң болгаш Юрий Глазковтуң ужуп чоруур дээш чоруткаңы Байконурда «Космонавт» дээр аалчылар бажыңы ам база катап космос расписаниезин ёзугаар ажылдай берген. Орбитаның «Салют-5» станциязының иштинге экипаж шинчилелдериниң программазын чедиишкинниг-биле күүсеткен. Ынчаммыже ужудуушкуннуң медицина талазы-биле программазы ам-даа доозулбаан. Деңзи чок байдалче кижини киирери ышкаш база ындыг дараалашкак чорук-биле, ынчалза-даа оон арай ёскээр, эмчилер космонавтыларның организмин Черге «таарыштыр катап киирип» турар: оларның кадыкшыл байдалын хайгаарап, Черниң баштайгы тыртыжыышкынынга организмниң канчаар хамаарыжып турарын өөренип көрүп турар.

Ынчангаш аалчылар бажыңының эжиинге профилактиктиг шыңгыы чурумну сагыыр ужурлуг —холдарын өл салфетка-биле чодар, температураны хынадыр, ак халат кедер апаар. Чүгле ооң соонда экипаж-биле кыска беседаны чорудуп болур. Воскресеньеде космонавтылар Черге баштайгы чиигелдени дилеп алгаш, графиктен ийи шак орай оттуп келгеннер, а эртенги чемде «кандыг-бир амдангыр чүүлдү» чагытканнар.

Звездный хоорай-биле телефон дамчыштыр чугаалашкаш, бодунуң өг-бүлезинден сеелгү чаа чүүлдерни билип алгаш:

— Бис ам шуут-ла Черниң кижилери болдувус, ажылче үнер үе келген— деп, В. Горбатко чугаалаан.

Ынчалза-даа Черде ажыл эгелей берген. Экипаж-биле баштайгы конференцияны эмчилер эрттиргеннер. Ол эмчилер ужудуушкуннуң медицина талазы-биле хандырылгазындан аңгыда, станцияга элээн каш нарын, эртем талазы-биле шенелделерни чоруткаңнар. Орбитага ажыл үезинде кандыг-даа таарымчалыг эвес чүүлдерге таарышпаанын космонавтылар база катап бадыткааннар. Оларның бодалы-биле алырга, «Салют-5» ажылдаарынга-даа, дыштанырынга-даа кончуг эки бажың болган.

Космоска баштай ушкан кижи болгаш Чер-биле ужуражыышкынның дугайын Юрий Глазков мынча деп чугаалаан:

— Бирээде, бистиң дүжүрер аппарадывыс үн кызыгаарын эртип тура, ол чоок-кавыны күштүг дааш шимээн-биле долдурупканда, Аркалыктың чурттакчы чону дээш сагыш човай берген мен. А ийиде, меңээ уттундурбас артып калган чүве болза, Черниң шынапла изиг куспактаашкыны болган. Деңзи чок байдалга чурттап турганывыс чиик чорук хенертен чиде берген, ооң соонда холдар болгаш буттарывыс аартай берген. Баштайгы мендилээшкиннер кончуг күштүг болган.

Бо хүн Черниң тыртыжыышкыны билдирбес апарган. Космонавтылар ам херек кырында кадык чаагай болу бергеннер, ужудуушкун үезинде чидирипкен деңзизиниң улуг кезиин катап тургузуп алганнар. Эртенги чемниң соонда соок-даа болза, олар агаарлап чорупканнар. Дүктүг идиктерлиг болгаш ужудукчу хеп кедип алган олар күчүлүг кижилер-биле дөмей болганнар. Ак харга чайынналган хүн карактарны чылчырыктадып турган.

— Черге магалыг-ла дыр!—деп, хүнден карактарын дүктүг хол-хавы-биле дуглавышаан, Горбатко чугаалады.

Н. ЖЕЛЕЗНОВ,

СЭТА-ның тускай корр.
Байконур космодром.
февраль 28.

АЙТЫРАР ҮЕ КЕЛГЕН

Парлалга чедирилгези

Коммунистиг тургузуушкуннуң шалыпчы фронтузунда туржуп, ажылдап турар бүгү совет кижилерниң, бистиң улуг Төрээн чуртувустуң амыдыралы-биле тапыжар, делегейде болуушкуннарга холбашкан айтырыгларны доктаамал билип ап турар, боттарының ниити политиктиг билиин хүн бүрү бедидер, бистиң республиканың ажыл-херээ-биле таныжып турарын чедип алыр дээш Чөөн-Хемчик районнуң колхоз, совхозтарының малчыннары төп болгаш республика солуннарын база журналдарны чагыдып алгаш, оларда чырыттынган материалдарны номчуп, шиңгээдип, ажыл-херээнге, амыдыралынга ажыглап турар. Хүн бүрүнүң парлалгазының кээп турарынга чамдык малчыннар сеткилиниң өөрүшкүзүн илергейлеп турар. Малчын ишчилер чылдың үелериниң аайы-биле одарлар ууп эдерип, турлаг хонаштарын солуп, суурлардан ырак-узак черлерде чурттап, ажылдап турар. Ынчангаш оларның культурлуг херегленинге солуннар, журналдар хүн бүрүде негеттинип турар.

Районда 17 суур бар. Оларның чурттакчыларының чагыгларын хүн бүрү чедирериңге районнуң харылзаа белдиринге хамаарылгалыг почтачылар бараан болуп турар. Ыраккы одарларда малчыннарның чагаан солуннар, журналдарының чедирилгези кандыгыл? Бо талазы-биле хомудалдыг, дегелделиг айтырыглар район төвүнге болгаш суурга болган партия, совет, ажыл-агый хуралдарынга үргүлчү тургустунуп келген. Колхоз, совхозтарның малчыннарының ортузунга солуннар, журналдар, чагаа харылзаа чедирип ажылдаар почтачыларны ажыл-агыйларның администрациялары тургускаш ажылдадып, оларның шалыңын колхоз, совхозтар төлеп турар. Малчыннарга бараан болуп турар чамдык почтачылар эки ажылдап, аът, транспорт-биле доктаамал хандырбазажок, таарымчалыг аргаларны ажыглап, парлалга чедирилгезин саадатпайн турар.

Чижээ, «Алдан-Маадыр» совхозтуң Чодураалыг-Сайыр, Оргу-Шөл, Шекпээр хойжу бригадаларының почтачызы 70 хар ажыг назылыг Моңгуш Шаалейниң эки ажылын демдеглеп болур. Кадыр-берт, ырак-узак одарларда малчыннарның күзенчиг аалчызы ол кырган сарыг барбазын эгиннейкеш, малчыннар турлагаларында бо-да чеде берген турар. Малчыннарның чагаап парлалгазын өг-бүле бүрүзүнге чедирерин «Октябрь 30 чылы» колхозта почтачы Моңгуш Чинчап мыда-хаая мөөңнешпириптер-даа болза черле чүгээр чорудуп турар.

Амгы үеде күш-ажылчы кижилер болгаш өг-бүле бүрүзү, парлалга чагыылгазы чокка чурттап шыдавас. Ындыг турбуже, чамдык колхозтарның, совхозтарның удуртукчулары, парткомнар, партия эге организацияларының секретарьлары, кедээ Советтер күүскомнарының даргалары болгаш хөй-ниити организациялары малчын ишчилерниң парлалга чагыгларын ейшаанда саададылга чокка чедиреринче сагыш салбас, ол чугула херекти тоо бодавас фактылар чылдан чылче уламчылап келген. Бо дугайында малчыннарның чөптүг негелделеринге дыңнангыр болбайн турары хомудалчыг.

«Искра», Ленин аттыг колхозтарның, СЭКП-ның XXII съездизи аттыг, «Сүт-Хөл», «Чыраа-Бажы» совхозтарның чамдык участоктарының малчыннары чагыткан солун, журналдарын чыл санында четче албастаан. СЭКП-ның XXII съездизи аттыг совхозтуң Хөндергей салбырының малчыннарынга почтачы тургузарынче совхоз дирекциязы (директору Т. Пичен-оол), партком (секретары К. Куулар) сагыш салбайн келген. Ооң харазы-биле малчыннар чагылгалары 15—20 хонук, ай хире-даа үеде салбырда харылзаа салбырынга мооңнеттинип чыдып-чыдып (четче эвес, элеп хирлени берген) ээлеринге баргылаар.

Чамдык малчыннар чагыткан журналдарын шуут албаан болгулаар. 1976 чылдың күзүнүнде парлалганың хөй-ниити тарадыкчылары малчыннарга солун, журналдар чагыдылгазын чорудуп чеде бээрге: «чагыдып каарга-даа келир эвес, солун, журналдар чагыткан бооп эт чолар чүве болгай»— дээш, чамдык малчыннар ынаашпас турган. Совхоз директору-даа, партком секретары-даа оларның чагыдылгаларын аргышкан кижилерден, сүт сөөртүр машиналар чолаачыларындан чорудуп туруңар деп даалга берип каар. Ол ындыг эвес. Ындыг чорук кижилерниң боттарының хереэ эвес болгашта солуннарны четче чедирбези билдинир.

Парлалга тарадылгазының талазы-биле чугула айтырыгның мындыг «аарыглыг» чоруу «Искра» колхозта ам-даа уламчылавышаан. Малчын бүрүзүнүң негеп, хомудап турар амыдыралчы айтырыгларының бирээзи чагыткан солуннар, журналдар дугаар аайы-биле четче келбес. Эрткен каш чылдарның мурнунда колхозтуң малчыннарының аалдарын тускай почтачы эргип, оларның чагыгларын барык хүннүң чыгы чедирип турду. Сөөлгү үш чыл мурнунда колхоз баштаар чериниң даргазы Д. Пастык-Доржу: «артыкка акша чарыгдаар чорук-тур. Бригадирлер, учётчиктер, суг сөөртүр машиналар чолаачылары чедирип турзун» дээш почтачыны ажылдан хостаан. Партком секретары С. Хертек ындыг байдал-биле эптешпишаан. Чадаана хемниң солагай талазында чамдык малчыннар январь айда 1977 чылдың солуннарын номчуваан.

«Сүт-Хөл» совхозтуң Ишкин, Кызыл-Тайга, «Алдан-Маадырның» Ак-Даш, Бора-Тайга, «Чыраа-Бажының» Хорум-Даг, Чыргакы салбырларының малчыннарының парлалга тарадылгазынга таарзынмаан негелдези үргүлчү болуп турар. «Сүт-Хөл» совхозтуң Чөс-Булуң хойжу бригадазының чамдык малчыннарында 1977 чылдың солунун-даа, журналын-даа көрбээннер бар. Алдыы, Үстүү Ишкиннерде хөй малчыннарның негелдези база бо. Почтачылар мында бар, а олар транспорт-биле хандырбааныта сылдагалааш, чиңгине ажыл-херээн өске холдар дамчыштыр шуудун олурарынга өйлепкен. «Алдан-Маадыр» совхозтуң Ак-Даш салбырының суурунда почтачы Шотта, Манчүректе хойжу бригадаларже чорбас. База-ла мында-хаая шуудулганы ажыглап турар. Хөл дамчаан шуудуг үре-түңнел чок, четче-бүрүн болбас. «Чыраа-Бажының» Ак-Хаяда хойжулары солун, журнал келиринге идегевестээн.

Районнуң харылзаа белдириниң начальниги Е. Полубоярцев, мында партия эге организациязының секретары В. Гоголь суурларже почта чедирилгезиниң графигин сагывайн турар болгаш малчыннарже парлалга чедирилгезин сонуургавайн турар. Чоокка чедир-ле Хемчик оң чарыынче баар почта Чадаана— Сүт-Аксы—Бора-Тайга — Ак-Даш —Алдан-Маадыр мынчаар чоруп турган. Ол график ам үрелген: Чадаана — Сүт-Аксы—Алдан-Маадыр апарган. Ак-Даш-биле Бора-Тайга суурларже баар почта Алдан-Маадыр суурдан дамчып баар. Оон харазы-биле солуннарның, журналдарның чедирилгези улам саадаар ужурга таварышкан.

СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң (эргелекчизи Х. Моңгуш) малчыннарже парлалга чедирилгезиниң мындыг «аарыглыг» ужуру билдинип турда-ла, ол байдалды экижидери-биле шиитпирлиг хемчег албайн турар. Бо талазы-биле совхозтар директорларын, колхозтар даргаларын, парткомнар, партия эге организациялар секретарьларын айтырар үе келген.

М. СЕВЕН.

«Шынның» тускай корр.

ДЕЛЕГЕЙ бо хүннерде

Октябрьга—төлептиг ужуражылга

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюн төлептиг уткуур дээш бистиң чуртувуста калбарып үнген массалыг шимчээшкин В. И. Лениниң чагыгларынга, марксизм-ленинизмниң база пролетарлыг интернационализмниң идеяларынга венгр ажылчы чоннарның шынчызының дугайын херечилеп турар деп, Венгр-совет найырал ниитилелиниң чиңгине секретары Мария Надь СЭТА-ның корреспондентизинге медеглээн. Улуг Октябрьның юбилейинге алдар болдурган социалистиг чарыштың эгелекчизи ВСНН-ниң коллективтиг кежигүннериниң бирээзи—Чепельдиң металлургия болгаш машина тудуунуң комбинады болганы база ол эгелээшкин чүгле Венгрияда эвес, харын социалистиг өске-даа чурттарда изиг деткимчени алганы бисти ханызы-биле өөртүп турар деп ол чугаалаан. Чепельдиң ажылчыннарының адынга чоруткан СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң байыр чедириишкинин, оларның күш-ажылын ооң бедии-биле үнелээни венгр болгаш совет улустарның аразында акы-дуңма найыралды быжыглаарының эрге-ажыктарынга улам-на эки ажылдаарынче бисти сорук киирип турар.

Венгр-совет найырал ниитилели Улуг Октябрьның оюн байырлаарының калбак программазын ажылдап кылган. Дараазында айларда бистиң төрелдешкен областарывыска болгаш акы-дуңмалышкы болган хоорайларывыска венгр-совет найыралдың хүннерин эрттирер, оларга совет аалчылар база киржир. Дыка хөй солун делгелгелер Улуг Октябрьга тураскааттынган турар деп, М. Надь оон ыңай чугаалаан.

Келир байырлалга алдар болдуруп, ВСНН-ниң чагыы-биле венгр кинематографистер Совет Эвилелиниң бөгүнгү хүнүнүң дугайын, бистиң чурттарывыстың улустарының найыралының дугайын чугаалап турар элээн каш документалдыг фильмнерни тырттырар.

Байырлалдың бүдүүзүнде венгр-совет найырал ниитилели ВСАП ТК-ның чанында Дээди политиктиг школа-биле, Венгрияның Эртемнер академиязы-биле кады база совет эртемденнерниң киржилгези-биле Октябрьның социалистиг Улуг революциязының бүгү делегейге төөгүлүг ужур-дузазынга тураскааткан эртем конференциязын эрттирер.

Венгр-совет найырал ниитилели бодунуң хүлээлгезин чедиишкинниг күүсетсин—Октябрьның 60 чыл оюн төлептиг уткуурунга улуг салыышкынын киирзин дээш, бүгү-ле чүүлдерни кылыр бис деп, М. Надь түңнелинде онзалап демдеглээн.

В. СЕМЕНОВ.

Делегейниң херээженнери

Мадагаскарның херээженнери чурттуң политиктиг, экономиктиг болгаш культура амыдыралынга идепкейлиг киржип турар. Олар үлетпүр болгаш кедээ ажыл-агый бүдүрүлгезин кедүреринге боттарының салыышкынын киирип, өзүп орар салгалды кижизидер талазы-биле улуг ажылды чорудуп келген. Оларның төлээлекчилери күрүне аппараттарында харыысалгалыг эрге-дужаалдарны ээлээн.

ЧУРУКТА: Жизель Рабесахала—малагасий социалистиг революциязының Хартиязын деткиириниң Демократтыг комитединиң ТК-ның чиңгине секретары. Ол болза бодунуң чаңгыс чер-чурттугларын делегейниң депшилгелиг шуулганнарынга төлээлеп чораан баштайгы малагасий херээжен кижи болур.

Н. АКИМОВТУҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохроникаазы).

ЭРГЕ-ЧАГЫРГАНЫҢ ДЭЭДИ ОРГАНЫНЫҢ СЕССИЯЗЫ

ТРИПОЛИ. (СЭТА). Улусчу дээди конгрессиң (УДК) — ЛАР-ның эрге-чагырганың дээди органының сессиязы февраль 28-те Ливияның Себха хоорайынга ажыттынган. Революсчу командылал чөвүлелиниң кежигүннери, чазактың министрлери, УДК-ның эге органнарының, а ол ышкаш хөй-ниитиниң массалыг организацияларының төлээлекчилери ацаа киришкен. ЛАР-ның Революсчу командылал чөвүлелиниң даргазы М. Каддафиниң саналдааны чуртка «улусчу эрге-чагырганың ёзу-чурумун» тургузарының төлевилелин УДК-ның сессиязы чугаалажып көөр. Ол төлевилел ёзугаар ЛАР-да бүгү эрге-чагырга УДК-ның холунче шилчиир, чурттуң удуртулгазын «дорт демократияның» аргазы-биле, өскээр чугаалаарга, «улусчу хуралдарның» болгаш улусчу комитеттерни дамчыштыр боттандырып чорудар. Хоойлу үндүрер болгаш күүсекчи эрге-чагырганы УДК бодунуң холунга долузу-биле мөөңнеп алыр, а амгы үеде чуртта туруп турар Революсчу командылал чөвүлели болгаш министрлер чөвүлели ышкаш ындыг органнарны дүжүрер.

«Улусчу эрге-чагырганың ёзу-чурумун» ЛАР-га тургусканы-биле Ливия революциязының хөгжүлдезинге чугула чада эгелээр—улус массаларының калбак кезектери чуртка революстуг болуушкуннарны удуртур талазы-биле, даштыкы болгаш иштики дайзыннардан революцияны камгалаар талазы-биле бүгү харыысалганы бодунга алыр деп, УДК-ның сессиязын ажыдып турда, УДК-ның чиңгине секретары, Революсчу командылал чөвүлелиниң кежигүнү, ЛАР-ның премьер-министри Абдель Салам Джеллуд медеглээн.

«АВАНТЕНИҢ» ЧҮҮЛҮ

ЛИССАБОН. (СЭТА). Португали коммунистерниң солуну «Аванте» Социалистиг партияның чазааның политиказын шүгүмчүлээн чүүлдү парлап үндүрген.

Португалияны «Ниити рыноокче» киир тыртар талазы-биле ап турар хемчег болза, чуртка капитализмниң туруштарын катап тургузарынче угланган политиканың тудуш кезээ болур деп ол солуннуң парлап үндүрген чүүлүнде онзалап демдеглээн. «Социализмни тургузарының сорулгазын чоннуң мурнунга салбышаан база ол-ла үеде капитализмни бүгү-ле тиглерден киир тыртпышаан, португали улусту мегелеп болбас» деп, «Аванте» бижээн.

Португалияның Коммунистиг партиязы кажан-даа экономиктиг аңгылаашкынның политиказы дээш туржуп турбаан. Ынчалзажок Соцпартияның чазааның чүткүп турары ол интеграция Португалияның быжыкпаан экономиказын агрессивчи делегей монополияларындан хамаарылгалыг болдурар болгаш революцияның кол чаалаашкыннарын — национализацияны, аграр реформазын, бүдүрүлгелерде ажылчын контрольду херек кырында узуткап чок кылырынга чедирер ийик деп, солун оон ыңай бижээн.

Бир эвес Португалия ЕЭН-ге кирер болза, ооң экономиказы хөй националдыг улуг компанияларга бүрүнү-биле эжелеттирер апаар деп, «Капитал» солунга интервьюзунга 1975 чылдың чайынында амгы премьер-министр М. Соарестиң медеглээнин «Аванте» сагындырган.

ДҮШКҮҮРЛҮГ БАЙДАЛ

БЕЙРУТ. (СЭТА). Анаа Ливанның премьер-министри С. Хоссом биле ПХО-нуң күүскомунуң даргазы Я. Арафаттың аразынга ужуражышкын болган. Ужуражышкын үезинде Ливанның мурнуу чүгүнде байдалды база ол районда шыңгыырай берген байдалды таарыштыр шиитпирлээриниң аргаларын чугаалашкан деп, «Ас-Сафир» солун демдеглээн. «Голан бедиктеринде, Синайда болгаш Иордан хемниң барыын эриктеринде араб девискээрлерни эжелеп алырынга чедирген израиль агрессиязы бо хүн чажыт хевирлиг болу берген болгаш база ындыг сорулганы—Ливанның мурнуу чүгүн эжелеп алыр сорулганы салган» Ливанның премьер-министри чораан С. Салим медеглээн деп, ол черниң солуннары дыңнаткан.

Ливанның президентизи И. Саркис бодунуң ээлчээнде чурттуң политиктиг, хөй-ниити болгаш шажын ажылдакчылары-биле элээн каш ужуражыышкыннарны чоруткан. Онза дүшкүүрлүг боол хевээр арткан Ливанның мурнуу чүгүнде байдал дугайында айтырыг, мурнуу-ливан суурларны израиль артиллериязының үзүк чокка боолап турарының уламындан оларның чурттакчылары чурттуң өске районнарынче хоргадап чоруурунче албадаттырып турарын кичээнгейге ап чугаалажып көрген.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Бейруттан ЮПИ агентилелиниң корреспондентизиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, Мурнуу Ливанда ливан-израиль кызыгаарны дургаар барыын үзелдиг партияларның шериг күштери-биле национал-патриотчу күштерниң болгаш удурланыышкынның палестин шимчээшкининиң каттышкан отрядтарының аразында тулчуушкуннар уламчылавышаан. Барыын үзелдиг күштер дээр артиллерияны, куяктыг машиналарны ажыглавышаан, Израильдиң шериглеринге деткидип алгаш, стратегия талазы-биле чугула чер болур Бинт-Джбейль суурну элээн каш хонук иштинде эжелеп алырын оралдажып келген. Ол суур ППК-ның болгаш УПШ-тиң контролюнда туруп турар. Кадыг-дошкун тулчуушкуннар Марджаюн хоорайның кыдыгларында база чоруп турар.

Ливанның мурнуу чүгү болза тайбының деткикчилериниң арабтар аразының күштерин киирбээн чурттуң кара чаңгыс кезээ болур.

МАРН-НЫҢ АЛДАРЛЫГ ОЮ

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Моол-биле кызыгаар чанында Кяхта хоорайга Д. Сухэ-Баторга баштаткан моол революсчуларының чыылдырганы, МАРН-ның бирги съездизинге Моолдуң Араттың революстуг намын тургускан хүнден бээр марттың 1-де 56 чыл оюу болуп турар. Быдаргай турган революсчу бөлгүмнерни ол съездиге чаңгыс зай политиктиг партия кылдыр каттыштырган. Иштики болгаш даштыкы дарлакчыларга удур араттарның демиселин баштап турган МАРН Улуг Октябрьның идеяларының салдары-биле национал-хосталгалыг шимчээшкинниң одунга төрүттүнген. Ооң удуртулгазы-биле 1921 чылда моолдуң улустуң революциязы чуртка ёзулуг улусчу эрге-чагырганы тургузары-биле тиилелгелиг доозулган.

МАРН-ның 56 чыл төөгүзү—ол дээрге марксизм-ленинизмниң болгаш пролетарлыг интернационализмниң тугунга кызыгаар чок шынчы чоруктуң ачызы-биле социалистиг тургузуушкуннуң оруунга чаалап алган ооң тиилелгелериниң төөгүзү-дүр.

Делегей ареназынга МАРН-ның ат-алдары чайгылыш чок өзүп турар. Партия тайбынга ынакшылдыг даштыкы политиканы хажык чок чорудуп, СЭКП-биле, өске-даа акы-дуңма партиялар-биле найыралдың база бүгү талалыг кады ажылдажылганың белдирлерин чыл келген тудум улам-на калбартып база ханыладып турар.

МАРН-ның үндезилеттинген хүнүнден бээр 56 чыл оюн бүгү делегейге төөгүлүг болуушкуннуң — Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюнуң чылында демдеглеп эрттирип турарын айытпышаан, моол парлалга СЭКП-биле, совет улус-биле акы-дуңма найыралдың болгаш кады ажылдажылганың МАРН-га, моол коммунистерге канчаар-даа аажок улуг ужур-дузазын онзалап демдеглеп турар.

Күш-ажылчы Британияның үнү

ЛОНДОН. Профэвилелдерниң камгалаарының харылзаа комитединиң организастап чоруткан конференциязы мында болуп эрткен, оон киржикчилери медеглел хүлээп алган. Мында чазак биле Британ тред-юниоуннарының конгрезиниң аразынга «социал харылзааны» канчап-даа катап тургуспас деп негээннер. Ол конференцияга цехтер старосталарының комитеттериниң база профэвилелдерниң девискээр чөвүлелдериниң 1200 ажыг төлээлекчилери киришкен.

Конференцияның киржикчилери бодунуң медеглелинде ажылчы чоннарны чазактың экономиктиг политиказынга удур массалыг хөделиишкиннерни—стачкаларны, олурар ажыл соксадыышкынын, митингилерни, чыскаалдарны организастап чорударынче кыйгырган.

(СЭТА).

Г. ШМИДТИҢ МЕДЕГЛЕЛИ

БОНН. (СЭТА). ГФР-ниң федералдыг канцлери Г. Шмидт делегейниң дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырарының база янзы-бүрү ниитилел системаларлыг күрүнелерниң аразынга бот-бодунга ажыктыг кады ажылдажылганың политиказын үргүлчүлээри дээш туржуп турарын илергейлээн. Ол анаа ГСДП-ниң баштаар чериниң хуралынга чүве чугаалааш, Европага айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле чөвүлел хуралдың киржикчилери күрүнелерниң төлээлекчилериниң Белградка болур ужуражыышкыны хамыктың мурнунда ол эчис сорулгага бараан болур ужурлуг деп, ол онзалап демдеглээн.

«Ол ужуражыышкын делегейниң дүшкүүрлүг чоруунуң чавырлыышкынының политиказынга бүзүрелди быжыглаан турарынга бис сонуургалдыг бис» деп, Шмидт чугаалаан.

Делегей байдалының хөгжүлдези «АКШ биле Совет Эвилелиниң аразында политиктиг харылзааларның байдалындан база ниитизи-биле делегейниң дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырарының политиказын үргүлчүлээриниң хамааржыр апаар» деп, канцлер демдеглээн. Г. Шмидт оон биле холбаштыр, «Вашингтон биле Москваның аразынга дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарының политиказын үргүлчүлээн турар» болгаш «стратегиг чепсегленииишкиннерни кызыгаарлаар дугайында ийиги дугуржулганы чарар дугайында чугаалажыышкыннарның түңнелинге» ол чорук илерээр дээрзинге идегелин илергейлээн.

Улусчу эрге-чагырганың төлээлекчилерин соңгаан

АЛЖИР. Национал улусчу хуралынга соңгулдаларның түңнелин Алжир Улус Республикада үндүрген.

Иштики херектер министерствозунуң дыңнатканы-биле алырга, бадылаашкынга соңгукчуларның 78,5 хуузу киришкен. 783 кандидаттардан хоойлу үндүрер дээди органың депутаттарынга 261 кижи соңгуткан, оларның хөй кезии ажылчыннар болгаш тараачыннар болган. Улусчу эрге-чагырганың төлээлекчилери Нациялар ордузунга бодунуң баштайгы хуралынга 3 хонгаш чыглырлар.

(СЭТА).

ӨНЧҮК-ЧӨҢГЭЭЛИГ ЧАА ҮҮЛГЕДИИШКИН

ЛУАНДА. (СЭТА). Заирниң девискээринден АУР-га эртип кирип келген чепсектиг бөлүк дээрбечилер Ангола суур — Пангалдың тайбың чурттакчыларын хан төгүүшкүннүг-биле ужур-дүржок заажылаан.

АУР-нуң камгалал министерствозунуң ында парлап үндүрген дыңнадыындан алырга, европейжи хөлезиленикчилерге удурткан 200 дээрбечилер февральдың 26-да Анголаже эртип кирип келген.

Оларның үүлгеткен кем-херектериниң түңнелинде 43 кижи өлүрткен болгаш 25 кижи балыглатткан. Өлүрткеннерниң аразында —кырганнар, херээженнер болгаш бичии уруглар бар. Империализмниң агентилери Анголаже халдаарынга белеткенип турарының дугайын АУР-нуң президентизи А. Нето албан хуузу-биле медеглээниниң дараазында хүн халдаашкын болган деп, дыңнадыгда айтып турар.

Кожазында чурттарның девискээринден кээп кылып турар шак ындыг үүлгедиглер мөөн соңгаар кезедилге чок анаа артпас болгаш ындыг өнчүк-чөңгээлерге төнчүнү салыр дээш эргежок чугула бүгү-ле хемчеглерни алган турар дээрзин Анголаның чазаа бүгү-ле чепсектиг дээрбечилерге, хөлезиленикчилерге болгаш оларның үүлгедиглерин удуртуп турар бүгү кижилерге сагындырып тур деп, документиде чугаалап турар.

ЧУРУКТА: истеп сүрүүшкүннерден корткаш, чурттакчылары бажыңнарынга олурарын бодаар апарган Белфастың кудумчулары хөй таварылгаларда ындыг болгулаар.

(СЭТА-ның фотохроникаазы).

МАЛЧЫННАРГА ДУЗА

Бо кышкы Эрзин районда мал кыштаглаашкыны берге байдалда эртип турар. Ынчангаш малчыннарга янзы-бүрү шеф дузаламчызын көргүзери-биле район төвүнүң бүдүрүлге, албан организация коллективтерин коданнарда быжыглаан. Олар бо чугула херекти бедик харысалгалыы-биле көрүп, кодээниң ишчилеринге чогуур шеф дузаламчызын көргүзүп турардар.

Шефчилер 5400 хой кирер кажааның көжеенин коптарган, 56 метр шагжаны, 31 метр оңгачаны, суг чылыдар 5 доскаарны, 35 кубометр одаар ыяшты, 4 машина шиви будуун белеткеп берген. Оон-биле чергелештир малчыннарга янзы-бүрү темаларга беседаларны кылган. Ылангыя СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин, Совет Эвилелиниң бүгү ажылчы чоннарынга партия Төп Комитединиң Чагаазын, Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының дугайында партия болгаш чазактың доктаалын, партия Тыва обкомунуң IV пленумунуң материалдарын таныштырган.

Бо ажылга райпо, кижи эмнелгези, септелге-тудуг участогу, райкүүскомнуң иштики херектер килдизи болгаш өске-даа коллективтер идепкейлиг киришкен.

Шеф дузаламчызы үргүлчүлеп турар.

В. КУНГА.

ҮРЕЗИН БЕЛЕН

Часкы хову ажылдарынга Бай-Тайгада «Мурнакчы» колхозтуң ажыл-ишчилери хынамчалыг белеткенип турар. Үрезинни четчири-биле уруп алгаш, ону чажар шыңарынга чедир арыглаан. Ажыл-агыйның хереглээри 400 тонна тараа культураларының үрезини белен.

Үрезин арыглаашкынынга Салчак Дадарның, Чыргал Кызыл-оолдуң удурткан звенолары эки ажылдаан. Олар ам хову бригадазының төвүн септеп турар. Ниити чуртталга бажыңын, чунар-бажыңны септеп дооскан, 40 кубометр одаар ыяшты белеткээн.

А. КАНЧЫЫР.

СУББОТА КЕЖЭЭЗИНДЕ

Өвүрде «Торгалыг» совхозтуң Чаа-Суур салбырының клувунга суббота сайында кандыг-ла бир солун кежээ азы концерт болуп турар. Бо удаада № 2 агитквартираның концерти болурун чарлапкан. Ону көөр дээш суурнуң чурттакчылары чыглып келген.

Концерт эгелээриниң мурнуу чарында школа директору, «Хүндүлелдиң Демдээ» орденниң эдилекчизи В. Ч. Шарай-оол ада-иелерге коммунистиг кижизидилге дугайында беседаны кылып берген.

Оон соонда агитквартираның концертин чыылганнар сонуургап көрген. Т. Бүрүткел. С. Доржу, Т. Чал-оол оларның көргүскен номерлери солун болган. Концерт соолунде янзы-бүрү оюннар болган.

В. САНАА.

ШЕФ-БИЛЕ

Тожунуң «Тоора-Хем» совхозунуң төп салбырында ортумак школаның одаар ыяжын шеф-биле белеткээрин Адыр-Кежиг суурнуң чурттакчылары шиитпирлээн. Баштайгы хүнде 130 кубометр ыяшты белеткээш, 108 кубометрин школа чанында дүжүрүп берген.

Суурнуң хоочун чурттакчылары Лопсан Базыр, Бараан Дамдын шефке эки ажылдаан.

В. ТАМДЫН-ООЛ.

САНАЛГА МАШИНАЗЫ

Новосибирск хоорайда «Спецавтоматика» эргелелинден чаладып келген монтажник-эдикчилер Тывага эң-не баштайгы эккелген ЭВМ М-5000 Д деп маркалыг нарын саналга машиназын эптеп тургускаш, ажыглалда киирген. Ол электроннуг-саналга машиназының баштайгы чагыкчылары — Бии-Хем районнуң «Саян» совхозу, Кызылдың № 12 автобаазазы болган. Ук машинаның ажылдап кылган документациязы үстүнде адааныс ажыл-агыйларга бүдүрүлгениң ажыл-чорудулгазын тодаргай удуртурун болгаш планнаашкынын экижидер. Ол ышкаш ажылдап кылдынган саналгалар планнаашкын килдистериниң удуртукчуларының ажылын чиигедиринге улуг идигни бээр.

А. ДЫРТЫЙ-ООЛ.

Чурттап турар чериниң аайы-биле ажыл

ШУПТУЗУ — УРУГЛАРГА

СОНУУРГАЛ ААЙЫ-БИЛЕ

Уругларның школадан дашкаар хостуг үе-шагын чөптүг организастаары — кижизидилге ажылының база бир кол айтырыы. Уруглар боттарының сонуургалының аайы-биле бөлгүмнерге барып, уран чүүлдүң, музыканың, эртем-техниканың чажыттарынче баштайгы базымнарын кылып эгелээринден оларның келир үеде салым-чолу, билиг-мергежили, угаан-бодалы база хамааржыр. Музыкант азы чурукчу болур дизе ол талазы-биле таныжылганы, билиг-мергежилди чажындан эгелээри шуут албан болгай. Техникага ынак, ону билип алыр дизе база-ла эрте эгелээн дээре. Республика найысылалы Кызылда школадан дашкаар уруглар албан черлери хөй. Сонуургал, хандыкшыл аайы-биле туралааның шилип ап болур. Музыка, чурулга, спорт школалары, балет студиязы, аныяк техниктер, туристер, натуралистер станциялары, Пионерлер бажыңы, уруглар библиотекалары дээш культура бажыңнарынга, кинотеатрларга чедир шуптузу келир үениң салгалының өзүп, сайзыраарынга бараалгаттынган.

Ол бүгүден аңгыда Кызылдың бажың эргелелдериниң уруглар ортузунга кижизидилге ажылын чорудар клубтары бар. Оларны «Бригантина», «Искатель», «Пограничник» деп адаар.

«БРИГАНТИНА» КЛУБ

Ол тос чыл бурунгаар подвал өрээлдерге тургустунган, ам улуг бажыңның үш өрээлдиг квартиразын ээлеп турар. Иштин таарыштыр дерип; шимен каапы-даа эки. Бир өрээлде бөлгүм, секцияларның маргылдааларга, көрүлделерге чаалап алган шаңнал макталдарын делгээн, хоккей, футбол ойнакчыларының белеткенир өрээли база ында, дараазында бир өрээл — электриниг хөгжүм херекселдериниң ансамблиниң кичээлдээр чери. Улуг өрээл — телевизор көөр, номчуттунар, бильярд, теннис, шашки, шыдыраа дээш янзы-бүрү оюннар ойнаар зал. Эң бичии өрээлчигешти клубтуң ажылының аайы-биле ойнаарактар театры, домоводство бөлгүмү ажыглап турар.

Клубтуң он ажыг бөлгүмнеринде ийи чүс хире уруглар хаара туттунган. Школага дүъш соонда өөренир уруглар эртен, эрте өөренирлери дүъш соонда манаа чыглып келирлер. Ынчангаш эртенден кежээге чедир уруглар шуужуп-ла турар. Үстүнде каксы адааныс хоккей, футбол, теннис, хөгжүм херекселдериниң ансамбли, домоводство бөлгүмүнден, ойнаарактар театрындан аңгыда бокс, хаак секциялары, уран чүүл, уран холдарның, кудумчу шимчээшкининиң аныяк инспекторларының, туристерниң бөлгүмнери ажылдап турар.

Чижээлээрге, кудумчу шимчээшкининиң аныяк инспекторларының бөлгүмүн КАИ ажылдакчызы В. М. Грахов эртирип турар. Бөлгүмнүң киржикчилери удавас КАИ формазын кеткеш, кудумчу белдирлеринге шимчээшкин башкарарынга туруптар. Ам дээрезинде орук шимчээшкининиң дүрүмнерин тускай схемаларга өөренип, школаларның эге класстарынга тайылбыр ажылын чорудуп турар. «Бригантина» клубтуң ажылында бир онзагай чүве болза бөлгүмнерни, секцияларны башкы институдунуң студентилериниң шефке ап, удуртуп турары болур. Бөлгүмнерни, секцияларны боттарының идепкейи-биле удуртуп турарлар база бар.

Клубтуң кол ажылы микрорайоннарда, бажыңнар девискээрлеринде. Чоокта чаа болуп эрткен «Алдын шайба» деп хоккей маргылдааларынга клубка хамаарышкан девискээрден үш бөлүк аайы-биле 18 команда маргышкан. Оларның улуг болгаш биче бөлүктерге хамааржыр командалары хоорай маргылдаазынга бирги черни алган. Чайгы үеде ол чижектиг «Хөм бөмбүк» деп футбол маргылдаазы эртер. Бажың эргелелиниң аайы-биле уруглар туристиг путевкалар-биле хөй черлерни кезип турар. Эрткен чылын 30 кижи Москва, 22 кижи Новосибирск четкен. Ам удавас бир бөлүк оюн-концерт белеткеп алгаш, Хову-Аксы, Ак-Довурак баар. Концерттерни ол черлерниң школачыларынга бараалгадыр, боттары бүдүрүлгелерже экскурсиялаар.

«ИСКАТЕЛЬ» КЛУБ

Клубтуң бөлгүмнеринге кээп турар уруглар 230 чедип турар. Ниитизи-биле клубта 300 хире школачылар хаара туттунган. Бо клубта боодалга болгаш радиотехниктиг бөлгүмнерни № 7 школаның эге шериг белеткелиниң удуртукчузу Л. С. Суздальцевтиң чорудуп турары солун. Ол бөлгүмнерниң киржикчилери шериг-патриоттуг «Орлёнок» клубта каттышкан, янзы-бүрү маргылдааларны, «Дидимнерниң, тудугнур, авзаигырларының» эстафетазын, хамааты камгалалының өөредилгелерин, ГТО нормаларының дужаалдазын эрттиргилээн. Автомат, противогаз тургузуун өөренип, кызыгааржылар-биле харылзаалыг ажылдап келген. Эрге-хоойлу кижизидилгезиниң «Щит болгаш хылыш» бөлгүмүнге солун, таныдыглыг лекция, беседаларны суд, прокуратура, милиция ажылдакчылары кылып келгилээн.

Хоорайның хүндүлүг хамаатылары, бүдүрүлгелериниң мурнакчылары, алдарлыг эмчилер, башкылар, артистер, геологтар-биле, Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчилери-биле ужуражыышкыннар доктаамал эртип турар.

«Алдын шайба» маргылдаазынга 15 команда киришкен. Чайгы үеде «Хөм бөмбүк» маргылдаага база хөй оолдарны хаара туткан. Футбол командаларының бирээзи Абаканга маргылдаага чедишкиниг киришкен. Шыдыраа, шашки, теннис маргылдааларын үе-үеде эрттирери чаңчыл болган.

Эрткен чайын Хову-Аксынче хамааты дайынының дайынчы алдарының черлери — Туран, Өөкче экскурсияларны организастаан. Туристиг походтарга хөй оолдар, уруглар киришкен. 30 ажыг килограмм эм оъттарын чыып, аптекага дужааган. Ногаан хайгыылчылар ыяштарны, чечектерни олурткаш, суггарып, хайгаараар, парктың ногаан үнүштерин камгалаар, карактаар ажылды чорудуп келген.

ЧАМДЫК ТҮҢНЕЛДЕР, КҮЗЭЭШКИННЕР

«Пограничник» деп база бир клуб 4 дугаар микрорайонда ажылдап эгелээ-ле ийи чыл чедип турар. Үстүнде клубтар дег янзы-бүрү хөй хемчеглерни ап чорудуп турар. Кызылдың бажыңнар эргелелдериниң уруглар ортузунга ажыл чорудар клубтары ниитизи-биле чүгээр эки ажылдап турар деп түңнеп болур. Оларның кайызында-даа ийи-ийи хостатка кижизидикчи башкыларны томуйлаан, элээн каш бөлгүмнерниң удуртукчуларынга кичээлдер эрттиргени дээш төлевирни көрүп каан. Клубтар, бөлгүмнер, секцияларны ажылдадырынга херектиг уран чүүл, спорт херекселдери, литература-биле хандыртынган. Теннис, бильярд, шыдыраа, шашки, электриниг хөгжүм херекселдери, өңнүг телевизор дээш чүү чок дээр. Ол бүгүнү бажың эргелелдериниң сметазы-биле азы шеф дузаламчызы көргүскен бүдүрүлгелерниң акша-хөреңгизи-биле садып алган. Клубтарда уруглар-биле ажылдың арга-дуржулгазы-даа бар. Ынчалза-даа школадан дашкаар үеле уругларның хайгаарал чок чоруун болдурбазынга бүдүн хоорайга үш-ле клуб четчир бе? Музыка, чурулга, спорт школалары, станциялар, библиотекалар, театрлар, Пионерлер бажыңы уругларның шуптузунуң хостуг үезин ээлевейн турар. Оон-биле чергелештир клубтарда уругларның сонуургалынга долу дүгжүп турар санныг бөлгүмнер, секциялар чок. Удуртукчулар чедишпес. Хөй-ниитиниң киржилгези ам-даа четпес. Ында ажылдап турар кижилер колдуунда штаттыг, төлевирлиг ажылдакчылар боор турар. Бажың, подъезд, квартал бүрүзүнге уруглар-биле ажыл организастаар хөй-ниитичи активчилерни тып, төптерин тургузары күзенчиг. Клубтар кайызы-даа таарымча чок, кызы байдалдарда. «Искатель» клуб мырыңай подвал өрээлдерде. Клубтарның оран-бажың байдалын экижидер дээн хооркүүскомнуң чамдык аазашкыннары бүтпейн турар. Кичээлден дашкаар үеде уруглар-биле ажылды организастаарын экижидер талазы-биле республика көрүлдези чарлаттынган болгай. Оон негелделеринге дүүштүр ажылдаар дизе, ам-даа хөйнү кылыры чугула.

М. СААЯ.
«Шынның» корр.

Че-ве, оолдар!

Мындыг аттыг кежээни Тыва АССР-ниң ИХМ-га организастап эрттирген. Бо солун маргылдааны милиция ажылдакчыларының профессионалдыг мергежилин бедидеринге тураскааткан.

Аңаа белен тиилелге чедип алыры берге деп чүве маргылдаа-конкурстуң эгезинден тура билдине берген. Чүге дээрге оон киржикчи бүрүзү хып дээн чалыы аныяк-даа бол, бодунуң мергежилиниң талазы-биле дээди азы ортумак юридиктиг эртемниг специалистер.

Маргылдаа-конкурс эгелээн. Командалар чыскаалыпкан. Баштайгы ээлчегде Ада-чурттуң Улуг дайынының болгаш Совет Армияның төөгүзүнүң дугайында викторинага шын тода харыыны ИХМ кадрлар килдизиниң инспектору С. Чепелев биле Кызыл хоорайның ИХК-ниң байысаакчызы А. Бурков олар бергеннер.

Конкурстуң киржикчилери дараазында боттарының хүн бүрү ажылынга үргүлчү таваржып турары хол боозун чазып, эптээринге, самбо хүрештиң аргаларын ажыглаарынга күжүн, мергежилин шенешкеннер. Милицияның улуг лейтенанты, байысаакчы В. Чепурнов «кем-херек үүлгедииниң» изин өске арткан өөрүн мурнай тып, опалашкан ажылынга ылап-ла хандыкшылдыын көргүскен.

ИХМ-ниң улуг инспектору М. Чарный хары угда ийи хевирге тиилээн. Баштай хол боозун чазып сайгарып, эптеп, ажыглаарынга өскелерден шылгараан. А кажан уран чүүлге маргылдаа эгелээрге, ол гитарага ойнавышаан, бодунуң чогааткан ырызын көрүкчүлерге ырлап күүсеткен.

Самбо хүрешке спорт мастеринге кандидат В. Мосендз тиилээн.

Милиция ажылдакчылары чүгле нарын кем-херек үүлгедиглерин истеп, дилеп, тыварындан аңгыда, орлап-шоваа, оюн-баштак аажы-чаңы-биле, эрес-дидим соруктуу-биле кижилерниң сагыш-сеткилиниң өөрүшкүзүн хайныктырып, оларның дыжып, хостуг эргезин ыдыктыы-биле камгалап чорууp деп чүвени конкурстуң жюризи демдеглээн.

(Бистиң корр.).

ЧУРУКТА: конкурс үезинде.

М. КУЗЬМИНАНЫҢ фотозу.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

МАРТ 3-ТЕ

МОСКВАДАН

10.00—Медээлер.
10.10—Эртенги гимнастика.
10.30—Фигурлуг чуңгулаашкынга делегей чемпионады. Эжеш чуңгулаашкын. Хостуг программа. Токиодан дамчыдылга.
12.20—«Бистиң намдарывыс. 1933 чыл».

КЫЗЫЛДАН

13.20—«Зумрад». Уран-чечен фильм.
14.50—16.30—Чапсар.

МОСКВАДАН

16.30—К. Паустовский— «Мещера талазы».
17.00—Воронеж областың Бобров хоорайның Культура бажыңының орус улустуң хөгжүм херекселдериниң оркестриниң концерти.
17.30—«Совет хоойлужудулганың үндезиннери». «Күш-ажыл чуруму».

КЫЗЫЛДАН

18.00—Телемедээлер.
18.15—Телефильм.
18.45—«Улусчу чогаадылга». Дамчыдылга.
19.25—Телемедээлер
19.35—«СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин —амыдыралга». Дамчыдылга.
20.10—Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.15—«Челээш». Улусчу чогаадылганың телепрограммаларының делегейниң ийиги фестивалы. ГДР.
20.50—«Миллионнарның ленинчи университеди». «Хамааты эрге, хүлээлгелерге кижизидилге—күш-ажылчы коллективтерниң чугула сорулгазы». Дамчыдылгага СЭКП ТК-ның кежигүнү, СЭКП Липецк обкомунуң бирги секретары Г. П. Павлов киржир.
21.20—21.30—Чапсар.
21.30—Фигурлуг чуңгулаашкынга делегей чемпионады. Херээженнер. Хостуг программа. Токиодан дамчыдылга.
23.00—«Үе». Информастыг программа.
23.30—01.05—Спортчу программа.

НЕГЕЛДЕНИ КҮШТЕЛДИРЕР

Партияның XXV съездизи ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинче улуг кичээнгейни салган. Литература болгаш уран чүүл совет кижилерниң идей-политиктиг кижизидилгезинге улуг салдарны чедирип турар. Өвүрнүң библиотекалары бо талазы-биле эвээш эвес ажылдарны чорудуп келген. Библиотекаларда колдуунда тускай эртемниг кижилер ажылдап турар. Чаа номнар ном фондузунга четчири-биле немежип турар.

Район библиотеказы (эргелекчизи Светлана Саал) номчукчуларга таарымчалыг байдалды тургузарынче кичээнгейни күштелдирген. Кодээ библиотекаларга барып, ном фондуларын четчележип, көскү агитация стендилерин чаартып, ук библиотекаларның ажылынга хамаарышкан практиктиг дузаны көргүзүп, семинарларны өй-өйде эрттирип турар.

Ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң талазы-биле партияның XXV съездизиниң салган сорулгаларын амыдыралга боттандырар дээш библиотека коллективтери тодаргай планныг ажылдап турар. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чылын төлептиг уткууурунче кол кичээнгей салдынган. Библиотека бүрүзүнде янзы-бүрү темалыг стендилерни дерип кылган. Мурнакчы дуржулганы нептерединче сагыш салышкын улуг. «Октябрьның 60 чылынга уткуштур», «Кижилер, болуушкуннар, фактылар» деп стендилер, «Келир үе болгаш бөгүн эгелээр», «Найыралдың меридианнары», «Уруглар кижизидилгезиниң дугайында» деп темалыг делгелгелер номчукчуларны сонуургадып турар. «Номнар дугайында номнар», «Чаа номнар» дээш өске-даа тускай делгелгелер номнар шилип алырынга улуг дузалыг.

Солчур библиотеказының эргелекчизи Ондар Чечекмаа, Торгалыг библиотеказында Монгуш Бавый-оол олар хамаарышкан ажылынга кызымаккай, ак сеткилдиг чорууп көргүзүп турар.

Райкүүскомнуң культура килдизиниң чер-черде библиотека ажылынче кичээнгейи кошкак. Ол ышкаш партия организациялары база бо ажылга удуртулганы кошкатпас ужурлуг. Херек кырында байдал негелдеге дүүшпес. Мооң уржуундан темалыг кежээлер, бүдүрүлгениң мурнакчылары-биле ужуражыышкыннарны организаставайн турар. Кодээ ажыл-агый литературазын пропагандалап турары четпес. Ылангыя Чаа-Суур библиотеказы массалыг хемчеглер эрттиреринче сагыш салбайн турар.

Ажылчы чоннарның культура хандырылгазынга библиотекаларның ролюн улам бедидерин чедип ап, бо ажылче тус-тус партия организацияларының кичээнгейин улгаттырары чугула. Ооң-биле чергелештир материалдыг базаны быжыглаарынче база сагыш салыр болза эки.

М. ШАГДЫР.

● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ СПОРТ ● СПОРТ ●

ХААК ОРУУНГА ЧАРЫШ

Хаак спортунга республика найысылалының дээди болгаш ортумак өөредилге черлериниң аразынга бирги чери дээш маргылдаа болуп эрткен. Аңаа 150 хире студентилер болгаш сургуулдар киришкен.

Кызылдың дээди өөредилге черлери—башкы институдунуң студентилери биле Красноярскиниң политехниктиг институдунуң Кызылда филиалының командазы бир бөлүкке маргышкан. Бо ийи команданың аразынга чемпион ат дээш спортчу демисел шыңгыы болган.

Маңаа кол рольду үш кижи киржикчилиг 5 километрге эстафета маргылдаазы ойнаан. Красноярскиниң политехниктиг институдунуң Кызылда филиалының хаакчыларындан бирги этапта Виктор Колозский халып үнгеш, чаңгыс-даа кижиге аштырбайн, финишке бир дугаарында келгеш, эстафетазын Сергей Бабкинге дамчыткан. Ол база-ла кымга-даа четтирбейн эстафетазын команданың капитаны, биатлонга ССРЭ-ниң спорт мастери Василий Гагаринге дамчыткан. Бо үш спортчу ниитизи-биле 15 километрни 58 минутада эрткеш, чемпион атты чаалап алган.

Ортумак өөредилге черлериниң аразынга 1977 чылда чемпион ат дээш маргылдаа автоорук техникуму-биле Кызыл хоорайның № 4 профессионал-техниктиг училищезиниң командаларының аразынга болган. Маңаа автоорук техникумунуң сургуулдары ук маргылдаага эки белеткенгенин көргүзүп, бирги черни алган.

ЧУРУКТА: автоорук техникумунуң шилиндек командазының хаакчылары.

В. ЧАДАМБАНЫҢ фотозу.

ЧЕМПИОНАТ

ТОКИО. (СЭТА-ның тускай корреспондентилери Н. Геронин, Е. Ермаков). Спорттуң «Ионоги» деп национал стадионунуң ордузунга делегейниң 17 чурттарының фигуристериниң чемпионады март 1-де эгелээн. Оларның аразында Австрияның, Австралияның, Англияның. Венгрияның, ГДР-ниң, Италияның. Канаданың, ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Финляндияның. Францияның, ГФР-ниң, Швейцарияның спортчулары бар. Олар делегейниң 68-ки чемпионадынга киржири-биле чедип келгеннер.

Маргылдааны Австриядан келген Елизабет болгаш Петеркей алышкылар эгелээн, ынчалза-даа частырыгларлыг болганындан демдээ 4,6 болган. Оларның соонда совет спортчулар Марина Черкасова болгаш Сергей Шахрай чуңгулааннар. Ленинградчылар Ирина Воробьева биле Александр Власов маргылдааны эки эгелээннер. Ирина Роднина болгаш Александр Зайцев оларның чуңгулаашкынын көрүкчүлер магадап көрген. ГДР-ден келген спортчулар Мануэла Магер болгаш Уве Бебердорф база эки ойнааннар.

Баштайгы хүнүнүң түңнелинде мурнунда Роднина болгаш Зайцев, оларның соонда Воробьева биле Власов, Бабилония—Гарднер (АКШ), Черкасова биле Шахрай, Магер—Бебердорф олар болган.

АГААР

Бөгүн республикага болгаш Кызылга кежүп турар булуттаар, хар чагбас. Хаттың күжү секундада 3—7 метр чедер. Агаарның температуразы мурнуу-барыын районнарга 6—11, өскелеринге 15—18, Кызылга 13—15 градус соок.

Редакторнуң оралакчызы
М. С. БАЙЫР-ООЛ.

ЧАРЛАЛДАР

Тудугнуң тускай эртеминге өөредири-биле «Тыва тудуг» трестиң өөредилге комбинады ай санында өөреникчилер чыып алырын чарлап тур.

Тускай эртемнери:

1. Бетонщик-бызаңчы
2. Бызаңчы
3. Монтажник
4. Будукчу
5. Дашчы
6. Штукатур.

Өөредилге 1977 чылдың март 1-де эгелээн. Өөредилгени Кызыл, чаа Шагаан-Арыг, Ак-Довурак хоорайларга чорудар. Өөренир хуусаазы 3 ай. Өөредилге үезинде айда 75 рубль хемчээлдиг стипендияны төлээр. Өске чер чурттугларга чаагайжыттынган ниити чуртталга бажыңын бээр.

Өөренип кирерде дараазында документилерлиг болур: 1. Күш-ажыл дептери. 2. Паспорт. 3. Шериг биледи, бижидилге херечилели. 4. Эмчи шынзылгазы.

Айтырыгларны дараазында адрестерже чорудар:

1. 667001, Тыва АССР, Кызыл хоорай, Каа-Хем кудумчузу бажың 21, Өөредилге комбинады, телефон 2-27-02.

Комсомольская кудумчузу 76, «Тыва тудуг» трестиң кадрлар килдизи.

2. Чаа Шагаан-Арыг хоорай. КМК—18, КМК—20, Кадрлар килдизи.

3. Ак-Довурак хоорай. «Тыва даг-дүгү тудуг» тудуг эргелели, ТЭ—42, кадрлар килдизи.

Таңды, Эрзин, Тес-Хем, Улуг-Хем, Каа-Хем, Кызыл районнарның чурттакчыларының кичээнгейинге. Кызылдың телеательези радиоприёмниктерни, магнитофоннарны, радиолаларны септеп турар. Радиоаппаратураларны районнарның амыдырал хандырылга комбинаттарынга болгаш оларның хүлээп алыр пунктуларынга септедири-биле дужаар.

Кызылдың ДОСААФ-тың 1967 чылдың июнь 5-те Дадар-оол Далай-Хөөевич Даваага тывысканы ВЭ сериялыг 083043 дугаарлыг чолаачының шынзылгазы читкен, ону ам күш чок деп санаар.

Кызылдың КАИ-зиниң 1957 чылдың майда Василий Иванович Гусевке тывысканы 140865 дугаарлыг чолаачының шынзылгазы читкен, ону ам күш чок деп санаар.

1966 чылдың апрель 26-да Кызылдың КАИ-зиниң Чыргал Найданович Бадыраага тывысканы 537960 дугаарлыг чолаачының шынзылгазы читкен, ону ам күш чок деп санаар.

КИНО

МАРТ 3-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Зорронуң улуг ужуралы» 9.00, 10.45, 12.30, 14.15, 16.30, 18.15, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Степанның бижии» 10.15, 13.35, «Дайын болгаш тайбың» 15.20, «Малиновкага болган куда» 17.20, «Аза душтук» 12.00, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Иван биле Коломбина» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Часкы келдиришкин» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000
Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, пропаганда килдизиниң 2-31-75, харысаалгалыг секретарының 2-23-54, партийжи амыдырал килдизиниң 2-37-13, культура килдизиниң 2-23-54, кодээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация база совет тургузуг килдистериниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, секретариаттың 2-23-35, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.
Тираж 16332. ЧАГЫГ № 123.
СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР
Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыгының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—00057.